

Rom

Naloḅulat napolisulan aPol totosi van hən alat a Rom

Ase itos naloḅulat napolisulan egai?

APol itosi.

APol itosi van hən ase?

Itosi van hən alat siYesu len naut a Rom.

APol itosi hən nəsa?

Itosi hən beṽusan galit ke, nəmatan siYesu igol dattoləboi datḅinor len nəhon aGot, ale aYesu dereh tevi tarhət sidato hən datḅikad nəmauran tovoi.

APol itos naloḅulat napolisulan egai ṇais mai len naut a be?

Itosi pəpadaṇ hən nasihau A.D. 57 nəboṇ totoh len naut a Korint.

APol itos naloḅulat napolisulan egai hən beutaut hən naṽisal san vi lan naut a Rom. Ike tevi tarhət silat siYesu ei, beti dereh tivan hən naut a Spen. Ale aPol isor vəsvəsai nadəlomian silat siYesu mai naṽide hən nadəlomian enan ḅegəgel hən nəmauran silat siYesu. (1.1–16.27)

1) Na-ke-ivoi-an mai naləṇonian siPol (1.1-17)

2) Nəvanuan gail ṽisi loləboi ləḅimaur len aYesu ṇai (1.18–3.20)

3) Naṽisal siGot hən ḅilav kuv nəvanuan gail dan nəsaan salito (3.21–4.25)

4) Nəmauran toveveu len aKристо (5.1–8.39)

5) Nə-nau-utaut-an siGot mōs alat seIsrael (9.1–11.36)

6) Naṽide silat siYesu (12.1–15.13)

7) Nə-maris-kotovi-an mai na-ke-ivoi-an gail (15.14–16.27)

Na-ke-ivoi-an siPol

¹ Ginau, aPol, nutos naloḅulat napolisulan egai. Novi naslev sua seKristo, aYesu, aGot totabtabuh len ginau hən nəḅevi hai pispisul mōs na-kel-uri-an san tovoi. ² Sutuai, nəḅon aYesu savisi sal, aGot ikel gati ke dereh tikel vəhot na-kel-uri-an san tovoi. Ale ikel vəhoti len nəsa ahai kelkel ur gail lototosi len natosian siGot.* ³⁻⁴ Na-kel-uri-an tovoi ehusur aNatun aGot, aYesu. Len nəmauran san len navile a pan, ikad nəpasian len nəbathuyah siTevit tovi Kiŋ.* Ale aNunun aGot ikel uri ke tovi aNatun aGot len nədaŋan nəḅon togol tole məhat dan nəmatan.* Gai evi aYesu Kristo, aMasta sidato. ⁵ Len gai, aGot eviol kəmas hən navoian mai ginau,* hən nəḅevi ahai pispisul mōs nahəsan aKristo, hən nəḅekis nəvanuan dan naluṽoh hən nəvanuan naut tiltile pisi, hən ləḅigol husur nəsa tokele bathut nadəlomian lotokade lan. ⁶ Gamit a Rom, mətovi galit galevis. AGot ekis gamit am hən məṽevi seKristo.

⁷ Ginau aPol, nutos naloḅulat napolisulan egai van hən gamit pisi a Rom, aGot toləmas bun gamito, gai tokis gamit hən məṽevi esan səḅon.

AGot atəmadato mai Nasuḅ aYesu Kristo areviol kəmas hən navoian mai gamito, arigol nəlomit tikad natəmat.

Naləŋonian siPol hən ḅevi Rom

⁸ Nuke nikele bai ke, len aYesu Kristo, nosipa vi təban aGot hən gamit pisi, husur nəvanuan

* **1:2:** Isa 52.7, 61.1 * **1:3-4:** Mat 1.1 * **1:3-4:** Psa 2.7 * **1:5:** Len nasoruan ta Kris len naut egai ike ginamito, be alat lotokad namitisau len nasoruan siGot lunau ke tosor husur gai səḅon.

gail lukel ur nadəlomian samito len navile a pan kavkav. ⁹ AGot notoum san len nəlogw kavkav nəboŋ notokel ur na-kel-uri-an tovoi husur aNatun ulunian, aGot eləboii ke notokitin nəboŋ notokel ke notosor tuŋ mōs gamit tabtab. ¹⁰ Akis vəbar daməŋai len na-sor-tuŋ-an sagw, nous aGot ke, bələŋoni, dereh tigol naŋisal ideh hən nəbēmədoŋ təban gamito. ¹¹ Husur noləŋon masuŋ hən nəbēris gamito, hən ke, len nagəmaian sagw, mətbikad naviolan ideh seNunun aGot hən biŋol mətbidaŋ am. ¹² Noləŋon masuŋ hən nəbēris gamito hən datbiŋol datbələŋon bivoi am len nəlodat gabag, nuke nevi tarhət samit len nadəlomian samito mai gamit am mətevi tarhət sagw len nadəlomian sagw.

¹³ Bathudud nadəlomian gail, nuke məteləboii ke notonau utaut hən nəbēmədoŋ təban gamito. Nugol vəha-sobur həni be natgalevis lupatpat gol ginau vəbar daməŋai. Nuke neum samito ale nau-man sagw len gamito tikad naŋite hum notokade len alat ləsavi Ju len naut tiltile gail am.* ¹⁴ Noləboii ke aGot eriŋ nauman len ginau ale nimagole mōs nəvanuan gail pisi, nəvanuan nabiltivile gail mai auleut gail, alat lotokad naləboian mai alat lototətan həni. ¹⁵ Husur natenan, noutaut, noləŋon nəbikel ur na-kel-uri-an tovoi mai gamit a Rom am.

¹⁶ Nahurugw səsa hən na-kel-uri-an tovoi. Evi nədaŋan siGot mōs nə-lav-kuvi-an dan nəsaan silat lotokad nadəlomian: mōs naJu gail a mō, beti

* **1:13:** Uman 19.21

alat ləsavi Ju. ¹⁷ Husur na-kel-uri-an tovoi ikel vəhot naʔisal hən aGot biḡol datb̄inor len nəhon. Naʔisal enan etuʔat len nadəlomian van van, inoŋ len nadəlomian. Hum natosian siGot toke, “Len nadəlomian nəvanuan nanoran ikad nəmauran.”*

Nəlol paŋpaŋ siGot van hən nəsaan

¹⁸ AGot len nəmav evəhot nəlol paŋpaŋ san. Nəlon epəŋas nəsaan silat lotomətahun aGot, lotopul hən nəsaan. Galit, len nəsaan salito, losusuan nakitinan.

¹⁹ Galit loləboi nakitinan husur aGot, bathut igol iʔarʔar hən galito. ²⁰ Naut kəmas lotodədas ləberis nədaŋan san topat vi sutuai mai naʔboruan san hum aGot; be nədaŋan mai naʔboruan san aruʔarʔar len natit ʔisi togole. Husur len natuʔatan nəboŋ aGot togol navile a pan, van vəbar daməŋai, nəvanuan gail loris natit aGot togol gail. Imaienan ləsaləboi ləbetətas gol galito. ²¹ Husur ke, naut kəmas lotoləboi aGot maienan, ləsəsal suh nəyalyalan san suŋan tovi Got, ləsasipa vi təban. Be nənauan salito egəm vi ut kəmas, nənauan salit səkad nə-nau-ləboii-an lan, lopul hən nəmargobut ŋai. ²² Lukel ke lotokad namitisau hən nəmauran tonor, be logəm vi hoʋon gail. ²³ Lugel nəyalyalan siGot totoh vi sutuai hən nəlablab gail lotokad nənahənəh hən nəvanuan ləbimat, nəman naməsav gail, narivatvat gail mai natit lotokəlkəlah.*

²⁴ Imagenan, aGot eriŋ gaʔulan galito hən ləbiḡol natideh lotoləŋoni len nəlolito, gol ke, len naʔiŋʔiŋalan salito, lomədas nibelit gabag len

* **1:17:** Hab 2.4 * **1:23:** Deu 4.16-18

naitian tosa lotogolgole. ²⁵ Lugel nakitinan husur aGot hən naliblibonjan. Ale lulotu hən natit aGot togol gail, lugol lotovi slev salit gail. Ləsəlotu hən aGot togol natgalenan, be gai inor hən nə-sal-suhi-an van vi sutuai. Ganan!

²⁶ Husur lotogol natgalenan aGot eriñ gaḃulan galito hən ləḃigol naṽide toḃiñḃiñal ideh lotoləḃoni. Alətpəhaṽut salit tu lupair dan naḃisal hən naitian mai asoalit gail hən ləḃigol naitian mai galit gabag.

²⁷ Len naṽide tomaienan alalumian lupair dan naitian mai alətpəhaṽut, nəlolit isahsah len galit gabag. Alalumian loḃur kotov naṽide tonor, lugol toḃiñḃiñal mai galit gabag. Ale sil nəsaan lotogol gail, nəpanismen tonor hən nəsa galit səḃolit lotogole ibar galito.

²⁸ Bathut lotonau ke na-ləḃoi-aGot-an savi natideh, aGot eriñ gaḃulan galit hən ləḃitoh len nə-nau-sabsab-an salito. Imaienan lugol nəsa sanor hən ləḃigole. ²⁹ Logəm pul hən nəsaan tiltile gail: naḃoruan sasa, na-ləḃon-masuṽ-hən-natite-an hən natite, nəsasaa, lutaḃulol bulos avan ideh husur nəsa tokade. Lugolgol nəmatan, lopul hən naṽitṽituhan mai nagəgərasan. Lohəhaṽur hən ləḃigol na-ləḃon-isa-an len nəvanuan gail, lukel nəmadun nəvanuan gail, ³⁰ lusor mədas nahəsəlito. Lomətahun bun aGot, len naṽivan salit ləsənanu avan ideh am. Nəholit ileleah ale lusor patpat galit məhat. Lukad namitisau hən ləḃinau tabtab hən naḃisal toveveu hən ləḃigol nəsaan. Ləsəgol nəsa atata mai anana artokele. ³¹ Len naṽide hən nəmauran salito ehum lotomelmel, loḃur kotov na-kel-gati-an salit gail, na-ləmas-buni-an eḃuer

len galito, nəlolit sətaŋis avan ideh, ehum ləsəkad nalolosaan ideh. ³² Lələboii ke, bathut aGot tonor, ikele ke, nəvanuan gail lotogol naŋide lotomaienan limasmat. Avil lohusur naŋide galen sal. Savi natenan ŋai, be lohəhaŋur hən ləberis nəvanuan gail am ləbehusur naŋide salito.

2

AGot inor len nə-saŋ-səhoti-an san gail

¹ Gaiug gotosaŋ səhoti ke nəvanuan tile am timaspanis, gəsələboi gəbetətas gol gaiug, husur gaiug am gusa sumān galito. Nəboŋ gotosaŋ səhoti ke avan ideh timaspanis husur nəsaan san, be gaiug gusaŋ səhoti ke gaiug am gimaspanis, husur gaiug gugol nəsaan toŋitŋitoŋ.* ² Datoləboii ke, nəboŋ aGot tosaŋ səhoti ke nəvanuan limaspanis sil lotogol natenan, nə-saŋ-səhoti-an san inor hən nakitinan. ³ Imagenan, gaiug, nəboŋ gotosaŋ səhoti ke galit limaspanis be gaiug gohusur naŋide toŋitoŋ hum galito, gunau ke gotoləboi gəŋigam yav dan nəpanismen siGot a? Ao! ⁴ Gəsələboii ke aGot tovoi masuŋ hən gaiug a? Gai satutut hən bəmətahun gaiug; len nasusumaran, itoh mədau mai gaiug. Gəsələboii a? Hum ma natgalenan ləsavi natideh len gaiug. AGot ivoi hən gaiug hən bəsəhar gaiug van hən nəpairan dan nəsaan, gəsənu səhoti a? ⁵ Be gaiug guhaihai, nəkadum iŋonŋon, gomətahun gəŋipair dan nəsaan sam. Bathut gotomaienan gugol ke nəpanismen sam gabag evivi məhat am,

* **2:1:** Mat 7.1; Luk 6.37. Len naut egai aPol esivoh len naJu gail husur lupatpat galit məhat səhor alat ləsavi ju.

husur nəboŋ hən nəlol paŋpaŋ dereh tegəmai. Evi nəboŋ aGot bikel vəhot nə-saḅ-səhoti-an san tonor, mai nəpanismen.* ⁶ AGot dereh tilav naḫurḫuran mai nəvanuan pisi tinor hən nəsa lotogole.* ⁷ Dereh tilav nəmauran vi sutuai mai alat lotosusumar hən ləbigol navoian, lotodaŋ len aGot hən ḅeviol hən nəyalyalan, nə-sal-suh-galito-an mai nəmauran topat vi sutuai. ⁸ Be len nabiltiŋ paŋpaŋ san, dereh nəlon aGot tepəŋas alat lotonau galit səḅolito ŋai, ləsagol nəsa nakitinan tokele, be lotopul hən nəsaan len nəmauran salito. ⁹ Na-ləŋon-isa-vəsa-an mai nəmauran todaŋ dereh aribar nəvanuan pisi lotogolgol nəsaan: naJu gail a mō, beti alat ləsavi Ju. ¹⁰ Be alat lotogolgol navoian, dereh aGot tisal suh galito, teputsan nahəsaliŋ, teriŋ natəmat len nəlolito: naJu gail a mō, beti alat ləsavi Ju. ¹¹ Husur naḅide siGot epitoṽ van hən nəvanuan pisi, ideh satile.*

¹² Alat ləsəkad nalo siGot be lotogol nəsaan, dereh limasig naut kəmas ləsəkad nalo. Avil alat lotokad nalo be lotogol nəsaan, nalo dereh tisaḅ səhoti ke limaspanis. ¹³ Husur savi alat lotosəsəloŋ hən nalo aGot togol lotonor len nəhon; be alat lotogol nəsa nalo tokele, dereh aGot teriŋ ke galit linor len nəhon. ¹⁴ Husur, alat ləsavi Ju ləsəkad nalo siGot, ləḅehusur naḅoruan salito ale gol nəsa nalo tokele, ehum lotokad nalo len nəlolito, naut kəmas ləsəsəsəloŋ həni boŋ ideh. ¹⁵ Len naḅide salito imasil ke aGot toŋos gat nalo len nəlolito, husur nəlolit gail mai nənauan salit səḅolit

* **2:5:** Zep 1.14-18, 2.2-3

* **2:6:** Psa 62.12; Pro 24.12

* **2:11:**

Deu 10.17

arukel vəhot nəsaan mai galito o arukel mai galit ke lotonor. ¹⁶ Dereh aGot tigol natgalenan len nəboŋ bəpəpəhun navoian dan nəsaan len natit gail nəvanuan pisi lotosusuani. Napəpəhunian enan, dereh teriŋi len navəlan aKristo aYesu, hum nanel-uri-an sagw tovoi tokele.

NaJu gail mai nalo

¹⁷ Be gaiug gotovi Ju, gumabe? Gaiug gudan len nalo siGot, gusor patpat gaiug məhat hum aGot tovi amaheam̃. ¹⁸ Gaiug goləboi nəsa Nasuḅ toləŋoni, goləboi nəsa tonor mai nəsa tosa husur nalo san eṽusan gaiug. ¹⁹ Len nənauan sam̃ gunau suluṽi ke gotoləboi gəḃesəhar nəvanuan gail, lotovi metḃesw len nənauan salito. Gunau suluṽi ke gotohum nam̃ial toləboi ḃem̃ias naṽisal m̃os alat lototoh len nəmargobut. ²⁰ Gunau suluṽi ke gotovi hai p̃usan m̃os alat lotovi hoṽon mai alat ləsəmatmatu len nadəlomian salito. Gaiug gotovi Ju gunau maien həni husur gukad nalo siGot tovi nəkadun nələboian mai nakitinan. ²¹ Imaienan, gəḃeṽusan avan ideh gail, imabe gəsəṽusan gaiug gabag? Gukel uri ke, “Samtevənvənah!” be gaiug, govənvənah a? ²² Gukele ke, “Samtigol naitian toḃur kotov nələhan!” be gaiug, gugol naitian toḃur kotov nələhan a? Gaiug gomətahun bun nəlablab gail, be naim nalotuan hən nəlablab gail, govənah lan a?† ²³ Gaiug gusor patpat nalo siGot məhat, be goḃur kokotov nalo enan mədas nahəsan

† 2:22: Deu 7.25. NaJu gail lomətahun nəlablab husur nalo siGot tokai tasi, be lovənoh natit topat len naim nalotuan silablab gail, ale lohəhaṽur hən nəvat lotokade len nəboŋ lotopur həni.

aGot a? ²⁴ Husur natosian siGot ike, “Gamit mættovi Ju, naluŵoh hæn nəvanuan naut tiltile lusor mædas nahəsan aGot sil gamito.”†

²⁵ Gəbigol husur nəsa nalo siGot tokele, na-tiv-dalusi-an seJu evi natit tovoi husur ipat len nalo. Be gəbebur kokotov nalo, na-tiv-dalusi-an sam̃ savi natideh. Ehum gəsavi Ju. Ehum gəsəkad na-tiv-dalusi-an len gaiug boŋ ideh. ²⁶ Imagenan, alat ləsəkad na-tiv-dalusi-an, galit ləbigol husur nəsa nalo tokele, len nabunusian siGot esum̃an lotokad na-tiv-dalusi-an tia, esum̃an lotovi Ju gail. ²⁷ Ale alat lotogol husur nəsa nalo tokele be ləsəkad na-tiv-dalusi-an, galit dereh lisəb səhoti ke, gaiug gotovi Ju gotokad na-tiv-dalusi-an, gimaspanis husur gukad nalo be gobur kokotovi. ²⁸ Savi nəpasian o na-tiv-dalusi-an nəvanuan tokade len niben togol tovi Ju kitin. ²⁹ Ao. NaJu kitin evi Ju m̃au len nəlon. Ale na-tiv-dalusi-an kitin evi na-tiv-dalusi-an hæn nəlon. Na-gol-husur-nalo-an edədas bigol na-tiv-dalusi-an kitin len nəlon, ao, aNunun aGot igole. Ale dereh aGot tisal suh nəvanuan tomaienən. Nəvanuan gail asike ləbisal suhi, be aGot m̃au dereh tisal suhi.§

3

¹ Bimagenan, ivoi mabe hæn avan ideh bevi Ju? Ivoi mabe hæn bikad na-tiv-dalusi-an? ² Ivoi habat len natit pisi! Metəkav ikad natsua: aGot erin nasoruan san len navəlan naJu gail.* ³ Be galit

† **2:24:** Isa 52.5. § **2:29:** Deu 30.6. Len nasoruan Ipru namilen Ju o Jutah evi nə-sal-suhi-an. Gen 29.35. * **3:2:** Len naut egai aPol ike metəkav, be sakel natideh tovi na-vəha-ru-an tohusuri.

galevis asike ləbīdan len aGot, gunau ke nə-par-dəlomi-an salito igol aGot sədan len na-kel-gati-an san gail a? ⁴ Ao! Satimaienan! AGot ekitin, akis igol nəsa tokele, naut kəmas nəvanuan pisi lovi vanuan naliblibonjan gail. Hum aTevit aKiŋ tokele sutuai ke,

“Nasub aGot, natit pisi gotokele māu, ekitin.

Avan ideh bīke bisor tas gaiug len nakotan, dereh tisaḅ səhoti ke gotonor, gokitin, ale dereh gewin len nakotan enan.”*

⁵ Be nəsaan sidat beṽusan p̄ar̄p̄ar hən nanoran siGot, datekəmabe? Datoləboi datbīke aGot sanor nəbonj topansem gidato a? Ao! Ikad nəvanuan lotonau tomaianan, ⁶ be nənauan salit sakitin. AGot asike tanor, asike taləboi tapəpəhun navoian dan nəsaan hən navile a pan.

⁷ Ikad nəvanuan lotoke, “Be naliblibonjan sagw bīgol p̄ar̄p̄ar hən nakitinan siGot gol nəvanuan gail ləbisal suh nəyalyalan san, bīmaianan, imabe aGot ipansem ginau sal sil naliblibonjan sagw hum tovi saan?” ⁸ Ale nəvanuan galevis lusor mēdas ginamito. Lukel ke, namtuke, “Namtigol nəsaan hən nəsaan bīgol navoian!” Alat lotokəmaianan, dereh lipanis, ale ivoi hən ləbīpanis!†

Səkad nəvanuan nanoran ideh

⁹ Ale datekəmabe? Mətunau ke ginamit namttovi Ju, len nəhon aGot namtuvoy səhor nəvanuan tile gail am a? Ao, namtsəmaianan. Noil hirhir len nəsa notokele tia ke, nəvanuan pisi, naJu gail mai alat

* **3:4:** Psa 51.4 † **3:8:** Len naves 5-8, aPol isor var naJu gail nələlit topəjas aPol husur lotonau ke aPol tokel ke nalo tovi ut kəmas.

læsavi Ju, galit p̄isi lugolgol n̄esaan. N̄esaan iwol h̄en
n̄emaŋuran salito. ¹⁰ Hum natosian siGot toke,
“S̄ekad n̄evanuan nanoran ideh,
sasua kasi.

¹¹ S̄ekad avan ideh tokad nal̄əboian kitin,
s̄ekad avan ideh tol̄əŋon ke tel̄əboi aGot

¹² Galit p̄isi lupair dani,
n̄av̄ide salit p̄isi isa batbat.

S̄ekad avan ideh togol navoian,
sasua kasi.”†

¹³ “Nasoruan salit isa hum n̄əb̄on n̄əb̄irimat tob̄os
n̄ətan.

Namealito igol naḡəḡərasan.

N̄esa lotokele igol nas̄ənahān,

hum nabehi h̄en n̄əmat togole n̄əb̄on tohat
n̄evanuan.”*

¹⁴ “Nabun̄olit epul h̄en nasoruan nam̄ədasian
mai na-m̄ətahun-buni-an.”*

¹⁵ “Lusaṽsaṽut h̄en l̄əb̄igol n̄əmatan.

¹⁶ Lugol nam̄ədasian mai na-l̄əŋon-isa-an len
naut p̄isi lotovi lan.

¹⁷ L̄əsal̄əboi l̄əb̄itoh mai n̄evanuan tile ideh len
nat̄əmat.”§

¹⁸ “L̄əsam̄ətahw len n̄əyalyalan siGot. L̄əsənaŋ.”*

¹⁹ Gidat datol̄əboii ke natideh nalo tokele, ikele
van h̄en alat lototoh len nav̄əlan nalo, h̄en n̄evanuan
gail asike l̄əb̄el̄əboi l̄əb̄et̄ətas gol galit am, ale h̄en
b̄imasil ke n̄evanuan p̄isi len nav̄ile a pan dereh
likot len nakotan siGot. ²⁰ Imaienan, avan ideh
sal̄əboi b̄inor len n̄əhon aGot husur togol husur

† **3:12:** H̄en naves 10-12, ris Psa 14.1-3, 53.1-3 * **3:13:** Psa 5.9,

140.3 * **3:14:** Psa 10.7 § **3:17:** H̄en naves 15-17, ris Isa 59.7-8

* **3:18:** Psa 36.1

nalo. Nalo ipat ɲai hən datʃebunus læboi nəsaan sidato lan.*

Datunor mabe len nəhon aGot?

²¹ Be gagai, aGot evəhot naʃisal hən datʃbinor len nəhon, ale na-gol-husur-nalo-an savi natideh həni. Naʃisal enan, nalo siMoses mai ahai kelkel ur gail lopehav utaut həni sutuai tia.** ²² AGot erinji ke dattonor len nəhon nəboŋ dattoriŋ nəlodat len aYesu Kristo. Imaienan hən nəvanuan ʃisi lotokad nadəlomian. Nəvanuan ʃisi loʃitʃitoʋ, ²³ husur nəvanuan ʃisi lugol nəsaan, ɲa lutoh a tut, a tut masuʋ dan aGot, læsanor kasi hən læʃibar nəyalyalan san. ²⁴ Avil, len naviolan hən navoian aGot toviol kəmas həni, len aKristo aYesu toʋur nəmakuvan sidato, aGot erinji ke dattonor len nəhon. ²⁵ AGot eviol hən aYesu hum naviolan hən natutumavan, hən nəmatan san ʃidakuv nəlol paŋpaŋ siGot, nəlon topeŋas nəvanuan gail sil nəsaan salito. Len nadəlomian lotokade len nəmatan siYesu mōs galito, aGot eruʃat nəsaan salit dan galito. Natutumavan hən aYesu igol nanoran siGot iparʃar, bathut ke, satutut hən tomətahun galito, ekəta səhor nəsaan silat ta mō, ta sutuai, səpansem galito. ²⁶ AGot igol natgalenan hən nanoran san ʃimasil len nəboŋ ta daməŋai. Igol tomaienan hən gai gabag ʃbinor, ale hən ʃigol nəvanuan læʃbinor len nəhon, læʃikad navoivoian maii nəboŋ lotokad nadəlomian len aYesu topanis salito.

* **3:20:** Psa 143.2; Kal 2.16

** **3:21:** Rom 1.17. Len naut egai nasoruan ta Kris sake siMoses, be nalo aPol tosor husuri evi nalobulat torim aMoses totos gail.

²⁷ Imagenan, datoləboi datbisor patpat gidat məhat hən natideh a? Aoa! Datoləboi datbikad navoivoian mai aGot len nalo dattogol husuri a? Ao! Datukad navoivoian mai aGot husur datukad nadəlomian len aYesu. ²⁸ Nəbathusoruan sagw iməgai ke: len nadəlomian dattokade, aGot erinji ke dattonor len nəhon, savi len nalo dattogol husuri. ²⁹ AGot evi Got seJu gail ɲa? Be alat ləsavi Ju, gai savi aGot salito a? Evoi! Evi aGot salito am! ³⁰ Husur Got esua ɲai. Len nadəlomian erinji ke nəvanuan gail lunor len nəhon, naut kəmas lotokad na-tiv-dalusi-an o ləsəkade.†† ³¹ Namilen ke nadəlomian igol nalo evi ut kəmas a? Ao Səmaienan! Nəboɲ dattorin ɲəlodato len aGot, datugol husur nalo len nakitinan.

4

Nadəlomian siAraham

¹ Ginamit namttovi Ju, ivoi hən namtbinau aAraham tovi atəmanamit ta sutuai. Datbisor husur naɲisal hən nəvanuan bəgəm binor len nəhon aGot, aAraham isabi ke imabe? ² AGot təsaḅ aAraham tanor len nəhon husur natit aAraham togol gail, aAraham təkad natesua hən tasor patpat gai məhat lan. Be səmaienan. Avan ideh saləboi bisor patpat gai məhat len nəhon aGot. ³ Husur natosian siGot ike, “Araham edəlom na-kel-gati-an siGot, ale husur natenan aGot erinji ke tovi vanuan nanoran.”*

†† **3:30:** Deu 6.4; Kal 3.20. * **4:3:** Gen 15.6; Kal 3.6

⁴ Nəvanuan toum, naṣurṣuran san savi navi-
olan, be evi ṣurṣuran hən nauman san.* ⁵ Be
datsəmaienan mai aGot. AGot evi aGot toriṇi ke
nəvanuan nəsaan lunor len nəhon. AGot sariṇi ke
galit lunor len nəhon hum tovi naṣurṣuran hən
nauman salito, be eriṇi ke lunor len nəhon hum
tovi naviolan husur nadəlomian lotokade lan.

⁶ Mitinau aTevit tokəmaienan, nəboṇ tosor husur
nahəhaṣuran silat aGot toriṇi ke galit lotonor len
nəhon, naut kəmas nauman salit gail. ATevit ike,

⁷ “Alat aGot toruḃat na-ḃur-kotov-nalo-an salit gail
dan galito,

navoian siGot igol lukab həni.

Alat aGot tokas kuv nəkabut salit hən nəsaan salit
gail,

navoian siGot igol lukab həni.

⁸ Evoi, lukab həni, lohəhaṣur həni,

husur aGot asike itos gat nəsaan salito gail am
hum nəkabut salito.”*

⁹ Be nahəhaṣuran enan, ipat mōs alat lotokad
na-tiv-dalusi-an ṇa? Ao! Ipat mōs galito mai
alat ləsəkade sal. Husur datuke, “AApraham
edəlom na-kel-gati-an siGot, ale husur natenan
aGot eriṇi ke tovi vanuan nanoran.”* ¹⁰ Be na-

tenan evisi ṇais? Evisi a mō len na-tiv-dalusi-
an siApraham o a tahw lan? Imasil ke aGot
eriṇi ke tovi nəvanuan nanoran nəboṇ səkad na-
tiv-dalusi-an sal. ¹¹ Na-tiv-dalusi-an aApraham
tokade a tahw, evi nə-ta-gati-an togol toṣarṣar

* **4:4:** Gəḃeum sivan ideh am, nauman gotogole evi nəkabut gai
tokade len gaiug, nauman sarṇ igol gai ikabut sarṇ. Natenan igol
naṣurṣuran sarṇ savi naviolan, be gai isar gel nəkabut san. * **4:8:**

Psa 32.1-2 * **4:9:** Gen 15.6

ke, aGot toriŋi ke, inor len nəhon. Imaiēnan, imasil ke aAraham ikad navoivoian mai aGot bathut nadəlomian tokade tia ale na-tiv-dalusi-an san egəm a tahw.* Imaiēnan aAraham evi atəmalit p̄isi lotokad nadəlomian be ləsəkad na-tiv-dalusi-an. AGot eriŋi ke lunor len nəhon bathut nadəlomian salito.¹² Ale alat lotokad na-tiv-dalusi-an, ləb̄ikad nadəlomian toṗitoṽ hum nadəlomian aAraham atəmadat tokade nəboŋ səkad na-tiv-dalusi-an sal, aAraham evi atəman alatenan am.

Len nadəlomian datukad na-kel-gati-an siGot

¹³ Sutuai aGot ikel gati ke tilav navile a pan mai aAraham mai nəpasusan san gail. Nəboŋ aGot tokel na-kel-gati-an enan, savi husur aAraham togol husur nalo, be husur, len nadəlomian aAraham tokade lan, aGot eriŋi ke inor len nəhon.*
¹⁴ Husur na-kel-gati-an siGot təpat m̄os alat lotogol husur nalo ŋai, nadəlomian asike tavi natideh, ale na-kel-gati-an enan san asike təsarpoh.¹⁵ Be nalo igol nəpanismen siGot egəm hən alat lotobur kotovi. Be nalo taḅuer, na-ḅur-kotov-nalo-an am taḅuer.†

¹⁶ Imaiēnan, len nadəlomian ŋai aGot eriŋi ke gidat datunor len nəhon, hən datḅikad na-viol-kəmas-an san, hən nəpasusan siAraham p̄isi ləb̄ikad nəsa aGot tokel gati. Ale datḅikad nadəlomian len aGot sum̄an aAraham, dereh datikad nəsa aGot tokel gati, naut kəmas dattovi Ju dattokad nalo o datsəmaienan. Husur aAraham evi tata sidat p̄isi dattokad nadəlomian.¹⁷ Hum

* **4:11:** Gen 17.9-14 * **4:13:** Gen 12.2-3, 17.4-6, 22.15-18; Kal 3.29 † **4:15:** Nalo eṽusan nəsaan sidato, be saləboi bilav kuv nəpanismen sile dan gidato.

aGot tokel maii len natosian san ke, “Nugol gaiug govi tata sinaluʋoh hən nəvanuan naut tiltile gail.”* Len nəhon aGot, aApraham evi atəmadato husur ikad nadəlomian len aGot tolav nəmauran mai alat lotomat, ikad nadəlomian len aGot tokis nəsa tobuer, ale natit evisi.

¹⁸ Naut kəmas nə-lon-uri-an, len nə-vatvat-viri-an, aApraham ikad nadəlomian hən bəgəm vi tata sinaluʋoh hən nəvanuan naut tiltile gail, hum aGot tokel maii ke, “Naliliməso gotorisi, nəpasusan sam̃ dereh lisobur maienan.”* ¹⁹ Ale nadəlomian siApraham sateh naut kəmas nədam̃ han pəpadaŋ tovi 100; naut kəmas tonau ke niben pəpadaŋ hən tomat mai aSarah tobutoh.* ²⁰ Gai sariŋ gaḅulan na-kel-gati-an siGot. Eriŋ nəlon len aGot gol ke nadəlomian san idaŋ am, ale isal suh nəyalyalan siGot. ²¹ AApraham inau ləboii ke aGot eləboi biḡol natideh tokel gati. ²² Ale husur nadəlomian san, aGot eriŋi ke tovi vanuan nanoran.* ²³ Natosian enan toke “aGot eriŋi ke tovi vanuan nanoran” səpat m̃os aApraham ŋai. ²⁴ Natosian enan ipat m̃os gidato am. Ikel gati ke aGot togol aYesu, aMasta sidato, tole məhat dan nəmatan, datḅeriŋ nəlodato lan, dereh teriŋi ke dattonor len nəhon. ²⁵ AGot idam̃ hən nəmatan siYesu sil nəsaan sidato, ale igol aYesu ile məhat dan nəmatan hən datḅinor len nəhon aGot.*

5

Nəvit nadəlomian

* **4:17:** Gen 17.5

* **4:18:** Gen 15.5

* **4:19:** Gen 17.1, 15-22

* **4:22:** Gen 15.6

* **4:25:** Isa 53.4-5

¹ Len nadəlomian sidato, aGot erinǵi ke datunor len nəhon. Imagenan, len aMasta sidato, aYesu Kristo, datukad natəmat təban aGot. ² Bathut nəsa aYesu togole, len nadəlomian sidato, datoḅis len navoian aGot toviol kəmas həni, dattoil gəgat lan. Imagenan datikemkem habat husur datuvatvat viri ke dereh datikad nəyalyalan siGot. ³ Savi nate-nan ǵai. Datikemkem habat len na-ləḅon-isa-vəsa-an sidat am. Husur datoləboii ke na-ləḅon-isa-vəsa-an iṽan hən nə-dar-ḅuri-an. ⁴ Nə-dar-ḅuri-an igol aGot ehəhaṽur hən nəṽide sidato. Ale datḅeləboi aGot tohəhaṽur hən nəṽide sidato, nə-vatvat-viri-an dattokade lan idar am. ⁵ Ale datoləboi buni ke nə-vatvat-viri-an sidato dereh tisarpoḅ. Husur aGot, len aNunun toviol həni mai gidato, aGot evur san na-ləmas-buni-an san topul len nəlodato.

⁶ Husur aKristo, nəboḅ datsaləboi datḅigol navoian sal, len nəboḅ tonor həni, aKristo imat mōs gidat datsənaṽ aGot. ⁷ Nəvanuan evis ǵai ludamḅ hən ləḅimat mōs nəvanuan tile, be ludamḅ hən ləḅimat mōs nəvanuan nanoran ǵai. Ale hum ma tokad avan ideh tokad na-il-ḅuri-an hən ḅimat mōs nəvanuan tovoi. ⁸ Be len nəsa togole, aGot igol iṽarṽar ke toləmas masuṽ hən gidato maiegai ke: nəboḅ dattovi vanuan nəsaan sal, aKristo imat mōs gidato. ⁹ Len nəda hiYesu, aGot erinǵi ke datunor len nəhon. A məhat hən natenan, len nəmatan san, aYesu dereh tilav kuv gidato dan nəlol paṽpaṽ siGot. ¹⁰ A mō, nəboḅ dattovi enemi siGot sal, esəvat aNatun ulurman hən ḅimat gel gidato. Nəboḅ togol tomaienan, aGot igol datukad natəmat mai navoivoian maii. Ale datḅikad navoivoian mai aGot, dattoləboi buni ke, len

nəmauran san len gidato, dereh aYesu tilav kuv gidato dan nəlol paŋpaŋ siGot. ¹¹ Savi natenan ŋai, be datukemkem husur datsəkad nəsaasan am mai aGot. Len aMasta sidato, aYesu Kristo, datukad natəmat mai aGot, gol datohəhaʋur masuʋ.

Atam mai aKristo

¹² Imagenan, nəboŋ aAtam togol nəsaan, nəsaan eʋis len navile a pan, ale naʋit nəsaan evi nəmatan. Imai enan len nəsaan siAtam, nəpasusan san pisi logəm vi vanuan nəsaan, lugol nəsaan, ale nəmatan ibar nəvanuan pisi.* ¹³ Sutuai, nəboŋ nalo siMoses toʋuer sal, nəvanuan navile a pan lugol nəsaan. Be husur ləsəkad nalo sal, aGot satos gat nəsaan galenan ke tovi nəkabut salito. ¹⁴ Be len nəboŋ siAtam vəbar aMoses, nəmatan iwol hən nəvanuan pisi. Naut kəmas ləsəbur kotov nakelean todan siGot hum a Atam toʋur kotovi, naut kəmas natenan, lumat sumʋan aAtam.

Datoləboi datʋenənoʋ hən aAtam mai atesua tohusuri, aKristo. ¹⁵ Be gəlaru arotile, na-viol-kəmas-an siGot etile masuʋ len nəsaan siAtam. Husur len nəsaan siAtam nəvanuan isoʋur lumat. Be a məhat hən natenan, len naviolan togəm len aYesu Kristo, aGot eviol kəmas hən narubətian dan nəsaan mai nəvanuan isoʋur. ¹⁶ Ale naʋit na-viol-kəmas-an etile masuʋ hən naʋit nəsaan siAtam. Nəsaan siAtam iʋan hən nəpanismen. Be na-viol-kəmas-an siGot iʋan hən nanoran aGot togol dattokade len nəhon, naut kəmas dattogol nəsaan tosoʋur. ¹⁷ Len nəsaan sitenan, aAtam, nəmatan iwol hən nəvanuan pisi, lumat. Be navoian aGot toviol kəmas həni esəhor masuʋ hən natenan. Husur len ategaii tovi aYesu Kristo, aGot eriŋi ke nəvanuan lunor len nəhon. Ale

* 5:12: Gen 2.17, 3.6, 17-19

ləbīnor len nəhon maienan, dereh likad nədanjan mai nəmauran vi sutuai.

¹⁸ Imasil ke naʔit nəsaan sua siAtam evi nəpanismen togəm hən nəvanuan p̄isi. Len naʔide tomagenan, naʔit nategaii tonor aYesu togole, igol nəvanuan p̄isi loləboi ləbīnor len nəhon aGot mai ləbīkad nəmauran kitin. ¹⁹ Nəboŋ aAtam togol nəsa aGot tokai tasi, nəvanuan isoḅur logəm vi vanuan nəsaan. Ale nəboŋ aYesu togol nəsa aGot tokele, aGot dereh tigol nəvanuan tisoḅur linor len nəhon.

²⁰ Mitinau nalo siMoses. Nalo egəm hən nəsaan ḅegəm tibau len na-ləboi-səhoti-an sinəvanuan. Be nəboŋ nəsaan togəm tibau, navoian aGot toviol kəmas həni egəm tibau masuʔ am səhori, ²¹ hən navoian ḅesəhor nəsaan. A m̄o, nəsaan mai nəmatan aruwol hən nəvanuan p̄isi. Be gagai, navoian aGot toviol kəmas həni, iwol hən gidato. Imaienan, len aYesu Kristo, aMasta sidato, aGot igol datunor len nəhon, ale datukad nəmauran vi sutuai.

6

Nəsaan sawol, be aNunun aGot iwol hən gidato

¹ Ale datekəmabe? Ivoi hən datḅigol nəsaan tabtab hən navoian aGot toviol kəmas həni ḅetibau am a?* ² Aoa! Satimagenan! Nəmauran hən nəsaan dattokade a m̄o imat ebun. Imabe datutoh lan sal? ³ Gidat p̄isi dattobaptais hən datotoh len aKristo aYesu, nəboŋ dattobaptais, datumat ḅonḅon maii len nəmatan san. Mətsaləboi natenan a? ⁴ Nəboŋ dattobaptais, datumat maii, datupat maii len naḅur nəmatan hən datḅikad nəmauran veveu hən datḅitohtoh lan. Imaienan

* **6:1:** Rom 3.8

hən datbesurman aKristo tole məhat dan nəmatan len nədanjan seTəman toyalyal.*

⁵ Husur, datbibon mai aKristo maienan len nəmatan san, dereh datibon maii len na-le-məhat-an dan nəmatan san. ⁶ Datoləboii ke, nəmauran sidato ta mō itahətah maii len nəhai balbal. Ehum nəlodato itahətah ei, imat maii. Imagenan, nədanjan nəsaan tokade hən towol hən nəmauran sidato imasig. Datsavi slev am hən nəsaan. ⁷ Husur nəboŋ dattomat mai aKristo, datumakuv dan nədanjan hən nəsaan. ⁸ Ale husur dattomat mai aKristo, datodəlom i ke len natohan dattokade maii, dereh datitoh tabtab. ⁹ Datoləboi buni ke husur aGot togol aKristo tole məhat dan nəmatan, edədas bimət tətəs am. Nəmatan asike iwol həni boŋ ideh am. ¹⁰ Nəboŋ aKristo tomat, imat vəha-vis? Imat vəha-sua ŋai hən tobur kotov nədanjan hən nəmatan. Be ile məhat, imaur. Ale gagai len nəmauran enan, itoh mōs nəyalyalan siGot. ¹¹ Imagenan, gamit am, miti-masnau ləboii ke, nəmauran hən nəsaan samit ta mō, imat ebun. Ale gagai van, len aYesu Kristo, miti-mastoh mōs nəyalyalan siGot len nəmauran veveu məttokade.

¹² Imagenan, nəsaan satiwol hən nibemito. Samtigol husur naləŋonian hən nibemito lotosa. ¹³ Samtidam kas nahudhubemit ideh hum natesua tosa hən biŋol nəsaan. Aoa! Məteviol hən gamito mai aGot hum alat lotomat be lotomaur dan nəmatan. Məteviol hən nahudhubemit gail pisi mai aGot hən ləbiŋol nəvide lotonor len nabunusian san. ¹⁴ Husur nəsaan asike iwol hən gamit am, husur mətsatoh len nəvelan nalo be mətutoh len navoian aGot toviol kəmas həni.

* 6:4: Kol 2.12

Datovi slev hæn nanoran siGot

¹⁵ Datsatoh len nalo be datutoh len navoian aGot toviol kēmas hēni. Imabe? Namilen ke inor hæn datbigol nēsaan a? Satimagenan! ¹⁶ Nəboŋ mættodaŋ hæn mætbigol natit pisi avan ideh tokele, mætogəm vi slev san. Mətsaləboii a? Mətbilekis hæn mætbigol nēsaan, egəm vi masta samito, ilav gamit vi lan nēmatan. Mətbilekis hæn mætbigol nēsa aGot tokele, ilav gamit vi lan nēmauran hæn nanoran.*

¹⁷ Be sipa vi təban aGot! A mō mættovi slev sinēsaan, be gagai, len nəlomit kavkav, mætugol husur nakiti-nan hæn naṣusanan mættokade. ¹⁸ AGot eṣur kuv gamito dan nēsaan tia. Mətsavi slev sinēsaan am. Mætogəm vi slev sinanoran. ¹⁹ Nokəmaienan len na-soruan kəta hæn mætbeləboi səhot naṣusanan sagw. A mō mætudaŋ hæn gamit kavkav hæn mætbevi slev hæn naṣide tosa totaṽtaṽor mai nēsaan mōs mætbigol nēsaan van am. Gagai mitimasdaŋ hæn gamit kavkav hæn mætbevi slev sinanoran mōs mætbikad naḃoruan siGot.

²⁰ A mō, nəboŋ mættovi slev sinēsaan, mætsatoh len nanoran, nanoran sawol hæn gamito. ²¹ Be naṽit nēmauran enan, imabe? Gagai nahurumit isa len natgalenan mættogol gail. Naṽit natgale-nan evi nēmatan! ²² Be gagai aGot eṣur kuv gamito dan nēsaan, hæn asike nēsaan biwol hæn gamit am. Mətovi slev siGot beti. Husur nate-nan, mætulav naḃoruan siGot, ale naṽit naḃoruan siGot len gamito evi nēmauran vi sutuai. ²³ Husur naṣurṣuran hæn nēsaan evi nēmatan, avil len

* 6:16: Jon 8.34

aKristo aYesu, aMasta sidato, na-viol-kəmas-an siGot evi nəmauran vi sutuai.

7

Nasoruan kəta togəm len nəlahan

¹ Bathudud nadəlomian, gamit mətoləboi nalo. Mətoləboii ke nalo ikad nədanjan hən na-il-a-mō-an nəboŋ nəvanuan tokad nəmauran ŋai. ² Len nalo, napəhaʋut toləh itoh len navəlan nəhaʋut san nəboŋ atenan tokad nəmauran sal. Be atenan bimat, alitenan asike itoh len navəlan am, imakuv dan nalo hən nəlahan. ³ Imaiənan, nəboŋ ahaʋut san tomaur sal, alitenan bīlah mai togon, dereh lekis alitenan hən napəhaʋut togol naitian tosa toʃur kotov nəlahan. Be ahaʋut san bimat, aliten imakuv dan nalo enan. Ale naut kəmas bīlah tətəs mai nəhaʋut tile, aliten sagol naitian tosa toʃur kotov nəlahan. ⁴ Imagenan bathudud sagw, nokəmaiegai ke: nəboŋ məttoʃon mai niben aKristo len nəmatan san, mətumakuv dan nalo.* Ale gagai mətuʃon mai atenan tole məhat dan nəmatan hən gidato datbīʋan hən naʋit siGot. ⁵ Naʃoruan dattokade a mō evi naʃoruan hən nəsaan. Nəboŋ naʃoruan enan towol hən gidato, natideh nalo tokai tasi, enan datoləŋon masuʋ hən datbīgole. Naləŋonian galen lotosa loum len nibedato ale natit pisi dattogole luʋan hən nəmatan. ⁶ Be gagai, gidat dattoʃon mai aKristo len nəmatan san, datumakuv dan nalo tobaŋis gat gidato. Imaiənan

* **7:4:** Len naut egai ehum dattovi pəhaʋut ale nəhaʋut sidat imat gol ke datumakuv dan nalo.

datsahusur naṣisal ta mō, datsagol husur na-tos-gati-an hən nalo am. Gagai, len aNunun aGot, datohusur naṣisal veveu, datugol husur naləṇonian siGot.

Nalo mai nəsaan

⁷ Datekəməbe beti? Nalo isa a? Sadatekəmaienan! Nalo taḅuer, asike nətaləboi səhot nəsaan sagw gail. Nəsaləboii ke naləṇonian len nəlogw tovi nəsaan vəbar nalo toke, “Sa-nələm̃ tevənoh natideh.”* ⁸ Be ehum nəsaan tolav nalo enan, ale igol nəlogw epul hən naləṇonian tiltile gail. Husur nalo taḅuer, nəsaan asike təkad nədaṛan tomaienan. ⁹ A mō, len nəmauran sagw, nalo savi natideh len ginau. Be nəboṇ notosəsəloṇ hən nakelean todaṇ toke, “Sa-nələm̃ tevənoh natideh,” numadhaləboii ke nugol nəsaan, nəsaan imaur len ginau. ¹⁰ Ale len nəsaan nukad nəmatan husur nəsaan epəpehun ginau dan aGot. Imaienan, nunau səhoti ke nakelean enan todaṇ topat hən ḅilav nəmauran mai ginau, ilav nəmatan mai ginau!* ¹¹ Bathut len nakelean enan todaṇ nəsaan isaḅ naṣisal hən togəras ginau. Ale len nakelean enan todaṇ, igol numat.*

¹² Mitinau nategai ke: Nalo evi siGot. Ale nakelean todaṇ len nalo evi siGot, inor, ivoi. ¹³ Bimaienan, namilen ke nalo tovoi igol numat a? Aoa! Səmaienan! Evi nəsaan togole. Len nalo tovoi nəsaan ilav nəmatan gəm hən ginau, epəpehun ginau dan aGot. Husur natenan nalo ivoi, be igol nəsaan len nəlogw iṣarṣar, ale noləboii ke nəsaan isa batbat.

* **7:7:** Exo 20.17; Deu 5.21
20.11 * **7:11:** Gen 3.13

* **7:10:** Lev 18.5; Deu 4.1, 5.33; Eze

Nəḅalan len nalo

¹⁴ Datoləboii ke nalo egəm len aNunun aGot, ale ivoi. Be ginau novi vanuan notokad naḅoruan nəsaan hən navile eg a pan. Ehum notovi slev hən nəsaan. ¹⁵ Nəsaləboi səhot nəsa notogolgole, husur nəsa notoləḅon nəḅigole, nəsagole. Be nugol nəsa notomətahun bun nəḅigole. ¹⁶ Be nəsa notogole ḅevi nəsa notomətahun nəḅigole, nudam̃ ke nalo ivoi.† ¹⁷ Imagenan, savi ginau notogol naten tosa; evi nəsaan togol naut a im san len ginau togole. ¹⁸ Ale noləboii ke səkad natideh tovoi totoh len ginau, namilen ke səkad natideh tovoi totoh len naḅoruan sagw hən nəsaan. Husur nuke nigol navoian, be nodədasi. ¹⁹ Nuke nigol navoian be nəsagole. Nomətahun nəḅigol nəsaan, be enan evi nəsa notogol tabtab həni. ²⁰ Avil nəḅigol nəsa notomətahun nəḅigole, namilen ke savi ginau am togole, be evi nəsaan totoh tin len ginau togole.

²¹ Imagenan nusab̃ natesua tomaiegai tabtab ke: nəḅon notoləḅon nəḅigol navoian, nəsaan itah tabtab mai ginau. ²² Husur len nəlon nəlogw noləmas bun nalo siGot, ²³ be nobunus nədaḅan† tile am len ginau toḅal mai nalo nənauan sagw toləḅoni. Ale nədaḅan enan igol nəsaan topat len ginau, ibañis gat ginau. ²⁴ O nəmauran sagw isa! Nahəhaṽuran eḅuer! Ase tilav kuv ginau dan nawolan hən nibegw egai toseh̃ar ginau van hən nəmatan? Ase? ²⁵ AGot səḅon! Len aYesu Kristo,

† **7:16:** Len naut egai aPol ike nalo ivoi husur emətahun ḅəḅur kotovi, namilen ke eləḅon ḅigol husuri. ‡ **7:23:** Len nasoruan ta Kris ike nalo, sake nədaḅan.

aMasta sidato, aGot dereh tigole. Sipa vi tēban!

Imaienan, len nēnauan sagw novi slev hēn nalo siGot, be len naḃoruan sagw hēn nēsaan novi slev hēn nēsaan.

8

Nēmauran len aNunun aGot

¹ Imagenan beti, gagai sēkad nēpanismen ideh mōs alat lotovi seKристо, aYesu. ² Bathut nēdaṇan seNunun Nēmauran len aKристо aYesu igol gu-makuv dan nēdaṇan hēn nēsaan mai nēmatan.*

³ Nalo edēdas ḃilav kuv gidato dan nēsaan, husur len nēdaṇan sidat sēḃodato, datsalēboi datḃigol husur nalo. Avil nēsa nalo todēdasi, aGot igole. AGot esēvat aNatun ulumian matmat san hēn ḃegēm vi vanuan. Ikad niben mai naḃoruan sumian gidat dattovi vanuan nēsaan gail. Ale aGot eriṇ nēpanismen sadit lan, hum tovi naviolan hēn natutumavan mōs nēsaan sadit gail. Igol nēdaṇan hēn nēsaan inoṇ. ⁴ AGot igol imaienan, hēn natit gail na-tos-gati-an hēn nalo tokel ke lotonor lēḃisarpoh len gidato mīau, hēn datḃelēboi datḃigol pīs naḃide tonor nalo tokele. Gidat datsahusur nalēṇonian sidat gail lotosa am, gagai datohusur nalēṇonian seNunun aGot. ⁵ Alat lotogol husur naḃoruan nēsaan salito, lunau tabtab hēn nēsa naḃoruan nēsaan tolēṇoni. Avil alat lotogol husur aNunun aGot, lunau tabtab hēn nēsa aNunun aGot tolēṇoni. ⁶ Husur nēboṇ naḃoruan nēsaan towol hēn nēnauan, naḃite evi nēmatan. Be nēboṇ aNunun

* **8:2:** Natosian galevis ta sutuai luke, aYesu igol numakuv dan nēdaṇan hēn nēsaan mai nēmatan.

aGot towol hən nənauan, naŵite evi nəmauran mai natəmat. ⁷ Bathut nəboŋ naḃoruan nəsaan towol hən nənauan, nənauan enan evi enemi siGot tabtab. Sagol husur nalo siGot boŋ ideh, savi enan ŋai, be edədas ḃigol husuri. ⁸ Husur enan, alat lotogol husur naḃoruan nəsaan salito ləsaləboi ləḃigol aGot ḃehəhaŵur.

⁹ Be gamito, mətsagol husur naḃoruan nəsaan, mətugol husur aNunun aGot husur aNunun aGot itoh tin len gamito. Be natsua, avan ideh asike ḃikad aNunun aKристо lan, gai savi seKристо. ¹⁰ Be aKристо ḃitoh len gamito, naut kəmas nibemito dereh limat sil nəsaan, aNunun aGot evi nəmauran veveu mōs gamito husur nanoran, navoivoian məttokade mai aGot.† ¹¹ Ale aNunun aGot togol aYesu tole məhat dan nəmatan ḃitoh len gamito, namilen ke, naut kəmas nibemito dereh limat, len aNunun totoh len nəlomito, atenan togol aKристо tole məhat dan nəmatan dereh tilav nəmauran mai nibemito.

¹² Imagenan bathudud nadəlomian, datimasgol nəsa aGot toləŋoni. Sadatehusur naləŋonian hən naḃoruan nəsaan sidato. ¹³ Husur mətḃehusur naləŋonian hən naḃoruan nəsaan, dereh mitimat. Be len aNunun aGot mətḃigol naŵide samit tosa gail ləḃimat ebun, dereh mitikad nəmauran. ¹⁴ Bathut alat aNunun aGot towol hən galito, galit lovi natun aGot. ¹⁵ Husur aGot səlav aNunun mai gamito hən mətḃevi slev hən namətahwan hən

† **8:10:** Len naut egai namilen səmasil len nasoruan ta Kris. Hum ma tohum nəsa topat tuḃat len aNunun aGot, o hum ma tovi: nanunumito lukad nəmauran husur aGot eriŋi ke mətunor len nəhon.

namətahwan biwol hən gamit tətəs am. Aoa! Ilavi hən mətʔbegəm vi natun san gail. Ale gagai datukai van həni ke, “Appa, Tata.”† 16 Nəbonan hən aNunun aGot mai nanunudato ikel koti ke dattovi natun aGot gail. 17 Ale datʔbevi anatun san gail, ekitin ke dereh datikad naviolan aGot toutaut həni mōs anatun gail surʔan aKristo tokade. Imaienan, datʔbihan katəʔpol mai aKristo len na-ləŋon-isa-vəsa-an san, dereh datikatəʔpol maii len nəyalyalan san.*

Nəyalyalan ta tahw

18 Len nabunusian sagw, datʔbenənoʔ hən na-ləŋon-isa-vəsa-an dattokade gagai mai namənas hən nəyalyalan aGot ʔevəhoti mai gidato balai, na-ləŋon-isa-vəsa-an savi natideh. 19 Len nasigari-ran, natit ʔisi aGot togole, nəmav, nətan mai nətas mai natit ʔisi lotosuh lan, natgalen ʔisi losuh vir aGot ʔevəhot anatun gail ləʔiʔarʔar. 20 Husur natgalen losuh kəmas, ləsalekis hən lotomaianan be aGot igol lumaienan.§ Igole len nə-vatvat-viri-an 21 ke, gail ʔisi limakuv dan nəʔaŋisian hən nəmatan mai namōman mai nəʔoan, hən ləʔikad nəmakuvan toyalyal anatun aGot gail lotokade. 22 Husur datoləboii ke natit ʔisi aGot togole lokilob vəbar daməŋai, lois ʔonʔon len napəŋasan, hum napəhaʔut topasus. 23 Savi natenan ŋai, be gidat am datokilob naut kəmas dattokad aNunun aGot hum naʔit nametəkav hən natit ʔisi aGot ʔeviol

† **8:15:** Mak 14.36; Kal 4.5-7. Len nasoruan ta Aram, aAppa evi aTata. * **8:17:** 2Kor 4.17; 1Pit 4.13 § **8:20:** Nəʔonj aGot togol navile a pan, igol natit ʔisi hən ləʔigol nəsa toləŋoni, hən ləʔikad naʔite. Be nəʔonj aAtam togol nəsaan, aGot igol natgalenan asike luʔan am hum ta mō, ale losuh kəmas maienan.

həni mai gidat balai. Datoşigarir, datutoh vir nəboŋ aGot biŋol datbevi anatun san gail, nəboŋ biŋol nibedat ləbimakuv dan natit p̄isi tosa hən ləbegəm vi nibedat veveu vi sutuai.* ²⁴ Husur datukad nə-vatvat-viri-an enan nəboŋ aGot tolav kuv gidat dan nəsaan sidato. Be datbikad nəsa datbivatvat viri, savi nə-vatvat-viri-an am. Husur ase len gidato ivatvat vir nəsa tokade tia? ²⁵ Be datbivatvat vir nəsa datsəkade sal, len nə-daŋ-ḅuri-an datutoh mədau viri.

²⁶ Len nəvide tomaienən, aNunun aGot evi tarhət sidato husur datsədaŋ. Husur datsaləboi nəsa tonor hən datbisor tuṽ m̄osi. Be len nakiloban nasoruan todədas bikel namilen, aNunun aGot isor tuṽ sidato. ²⁷ Ale aGot tokəta kitev nəsa topat len nəlodato, gai eləboi nənauan seNunun, bathut aNunun isor sinəvanuan siGot gail mai aGot, tonor hən naləŋonian siGot.

²⁸ Ale datoləboii ke len natit p̄isi tovisi hən galito, aGot eum m̄os navoian silat gai toləmas bun galito, gai tokis galito tonor hən nə-nau-utaut-an san.**

²⁹ Husur sutuai tia aGot eləboi alat ləbevi esan gail. Len nənauan san eriŋi ke legəm sum̄an aNatun, hən ke aYesu bevi hai a m̄o tokad aṽan mai aṽavinen tosoḅur. ³⁰ Ale alat aGot toriŋi ke legəm sum̄an aNatun, ekis galito. Ale alat gai tokis galito, eriŋi ke lunor len nəhon. Ale alat gai toriŋi ke lotonor len nəhon, eputsan galito hən ləbiyalal maii.

Na-ləmas-masuṽ-həni-an siGot

* **8:23:** 2Kor 5.2-4 ** **8:28:** Natosian galevis ta sutuai luke, Ale datoləboii ke natit p̄isi loum ḅonḅon hən navoian m̄os alat lotoləmas bun aGot.

³¹ Natgalenan ləb̃imaienan, datekəməbe am? AGot bitah mai gidato, ʔevi sidato, avan ideh saləboi ʔewin səhor gidato! ³² AGot salekol gol aNatun. Aoa, eviol həni hən ʔimat m̃os gadit ʔisi. Imagenan, husur toviol hən aNatun mai gidato tia, dereh teviol kəmas hən natit ʔisi am mai gidato. ³³ Len nakotan siGot ase eləboi ʔeil hirhir ke alat aGot tolekis hən galito, lotogol tosa? Husur evi aGot toriŋi ke lotonor len nəhon! ³⁴ Ase eləboi ʔikel ke limaspanis? Husur evi aKristo aYesu tosor mai aGot m̃os gidato. Evi aKristo tomat m̃os gidato, evi aKristo aGot togol tole məhat dan nəmatan ale evi aKristo tobətah len nətarhət nəmatu siGot. ³⁵ Imagenan, ase eləboi ʔepəpehun gidato dan na-ləmas-buni-an seKristo enan? Naut kəmas avan ideh ʔigol nasənahən len gidato, naut kəmas nəmauran sidat ʔidaŋ, naut kəmas nəvanuan gail ləb̃emədas tabtab hən gidato, naut kəmas nəhanian ʔəbuer, naut kəmas datbimalmal, naut kəmas nəmauran sidat ʔəpadaŋ hən ʔipət len nəmatan, naut kəmas naʔu nəbalaŋ ʔigol datbimat, səkad natideh toləboi ʔepəpehun gidato dan na-ləmas-buni-an seKristo! ³⁶ Hum nəb̃e sua len natosian siGot tokele ke,

“Nəmauran sinamito

ʔəpadaŋ tipat len nəmatan tabtab

m̃os gaiug;

Len nabunusian sinəvanuan gail

namtohum nasipsip hən na-ti-buni-an.”*

³⁷ Be naut kəmas nəsa tovisi hən gidato maienan, len aKristo toləmas bun gidato, datowin səhor natgalen ʔisi. ³⁸ Husur noləboi səhoti ke, səkad

* 8:36: Psa 44.22

natideh toləboi bəpəpehun gidato dan na-ləmas-buni-an siGot. Nəmatan mai nəmauran arodədasi, aŋel mai natəmat arodədasi, nəboŋ ta daməŋai mai nəboŋ bəgəmai arodədasi, nədaŋan ideh edədasi, ³⁹ nə-sahsah-vi-məhat-an mai nə-sareh-vi-pan-an arodədasi. Səkad natideh len natit p̄isi tosuḥ toləboi bəpəpehun gidato dan na-ləmas-buni-an siGot topat len aKristo aYesu, aMasta sidato.

9

Nəvanuan aGot tolekis hən galito

¹ Nokitin. Len aKristo nukel nakitinan, nəsaliboŋ. Nəlogw, aNunun aGot totoh lan, mai aNunun aGot, arukel koti ke ² nukad nalolosaan totibau len nəlogw. Nələŋon isa masuṽ be sasib. Nəlogw itaŋis nəbathudud sagw, naJu lotomətahun aKristo. ³ Nohəhaṽur hən aKristo tasemale hən ginau hən asike nətavi esan am, m̄os nəbathudud sagw gail, hən lətarin̄ nəlolit len aKristo. ⁴ Nəbathudud sagw gail lovi alat seIsrael. AGot ipat kuv galito hən ləbevi anatun san gail ale evisi hən galito len namənas hən nəyalyalan san. Ikel na-kel-gati-an mai galito ale ita gat gail len nahəsan. Ilav nalo mai galito. Idam̄ hən lotolotu həni. Ale lopul hən na-kel-gati-an san gail.* ⁵ Lovi nəpasusan siApraham, seIsak mai siJakop. Ale aYesu evisi len nəpasusan enan len nəmauran san len navile a pan. Gai evi Got, nədaŋan san tosehor natit p̄isi, nə-sal-suhi-an tivan həni vi sutuai! Ganan!

* **9:4:** Exo 4.22; Deu 7.6; Hos 11.1

⁶ Sadatike, “Na-kel-gati-an siGot iteh, gai sagol nəsə tokel mai alat a Israel.” Sadatekəmaienan! Husur len nəpasusan seIsrael pisi, isoḅur ləsavi alat a Israel kitin. Ləsavi vanuan siGot. ⁷ Naut kəmas lotovi len nəpasusan siApraham, ləsavi anatun kitin gail. Husur aGot ikel mai aApraham ke, “Len aIsak dereh gikad nəpasusan notokel gati mai gaiug.”* ⁸ Namilen ke, nəpasusan lotovisi len niben aApraham ləsavi anatun aGot, be len nabunusian siGot, nəpasusan lotovisi husur na-kel-gati-an san ḡai, galit lovi anatun aApraham kitin.* ⁹ Husur aGot ikel gati maiegai ke, “Len nəḅoḡ han, dereh netəlmam, ale aSarah tikad anatun ulumān.”*

¹⁰ Savi natenan ḡai. Anatun aRepekah ḡəlaru artovi mələv arukad atəmalaru esua ḡai, tovi aIsak, atəmanamit ta sutuai. ¹¹⁻¹² Be nəḅoḡ namələv ar-savisi sal, arsagol natideh tovoi o tosa, aGot ikel mai aRepekah ke, “Ahai a mō dereh tevi vanuan nauman sihai a tahw.” AGot ekəmaienan hən ḅimasil ke nəḅoḡ tolekis hən nəvanuan, salekis həni bathut nəsə tovoi o tosa togole. Ilekis hən nəvanuan husur nənauan san ḡai mōs nəsə toləḡoni.* ¹³ Hum natosian siGot toke,

“Noləmas bun aJakop

be nomətahun aEsau.”*

¹⁴ Datekəmabe beti? AGot sanor a? Aoa, sadatekəmaienan! ¹⁵ Husur aGot ikel mai aMoses ke, “Dereh nilolosa hən avan ideh nəḅilolosa həni.

* **9:7:** Gen 21.12 * **9:8:** Kal 4.22-23 * **9:9:** Gen 18.10, 14. Len naləḅulat Natuḅatan, nəḅoḡ aGot tokele, ikel ke tetəlmam len nəḅoḡ enan len nasihau togəmai. * **9:11-12:** Gen 25.23 * **9:13:** Mal 1.2-3

Dereh ginaw nalogw titanis avan ideh nalogw
bitanisi.”*

¹⁶ Imagenan, aGot ilekis hən nəvanuan, savi
husur lotoləŋoni, savi husur lotoum todan mōsi,
ipat len nalolosaan siGot. ¹⁷ Husur len natosian
siGot ikel mai aFero ke, “Nutabtabuh len gaiug
hən gəbevi kiŋ hən nədanjan sagw biṣarṣar, naut
kəmas nəkaduṃ tohaihai, hən nəvanuan ləbikel ur
nahəsagw len navile a pan kavkav.”* ¹⁸ Imaienan
aGot ilolosa hən avan ideh aGot toləŋon bilolosa
həni. Ale nəkadun avan ideh aGot toləŋon bihaihai,
aGot igol ihaihai.

¹⁹ Hum ma gəbeus ginaw ke, “AGot biḡol nəkadun
nəvanuan bihaihai, limasmagenan. Na imabe aGot
toke lugol nəsaan?” ²⁰ Be gaiug ase? Savi hən gaiug
hən gəbisor tas aGot! Nau nategai. Nəbīlikoro
saus nəvanuan toum həni hən nətan ḡlau ke,
“Imab gotoum hən ginaw hən nəbimagegai?”*
²¹ Nəvanuan toum hən nəbīlikoro len nətan ḡlau,
nəboŋ tolav nakobhutan ḡlau sua, eləboi ḡeum
hən nəbīlikoro sua həni topəhas mai nəbīliwai sual
am hən ḡeriŋ nəpahsago lan. Ipat len gai.*

²² Ale aGot eləboi biḡol biimaienan hən nəvanuan.
Naut kəmas inor hən aGot biḡol nəlöl paŋpaŋ
mai nədanjan san biṣarṣar, len nədan-ḡuri-an itoh
mədau mai galit lotogol nəlon topaŋpaŋ, alat gai
toutaut hən galit mōs ləbimasig, nəpanismen ipat
vir galito. ²³ Igol tomaienan hən natibauan hən
nəyalalan san biṣarṣar hən alat gai tololosa hən

* **9:15:** Exo 33.19 * **9:17:** Exo 9.16 * **9:20:** Isa 29.16, 45.9

* **9:21:** Jer 18.6

galito, alat gai toutaut hən galit tia mōs ləbībon
mai len nəyalyalan san. ²⁴ Ale alatenan gai tolekis
hən galito, gidato datovi galit galevis. İlekis hən
gidato dan naJu gail mai alat ləsavi Ju. ²⁵ Ekəmaiegai
len natosian siHosea, ike,

“Alat ləsavi vanuan sagw

dereh nekis galit hən nəvanuan sagw gail.

Ale alat ləsaləboi na-ləmas-buni-an sagw,

dereh nekis galit hən nəvanuan notoləmas bun
galito.”*

²⁶ “Ale len naut aGot tokel mai galit ke,

‘Mətsavi nəvanuan sagw,’

len naut enan nəvanuan dereh lekis galit hən

‘anatun aGot gail, aGot tovi nəkadun
nəmauran.’”*

²⁷ Avil aİsaiah ikai mōs alat a Israel ke,

“Naut kəmas alat a Israel lusəbur

hum nabion bitas,

evis ŋai dereh likad nə-lav-kuvi-an dan nəpanismen.

²⁸ Bathut, husur nə-səb-səhoti-an san len nakotan,

Nasub aGot dereh tetutut hən bīpansem pīs
alat navile a pan.”*

²⁹ Ehum aİsaiah tokele a mō tia ke,

“AMasta hən navəshəsoltia hən nəmav

asike tarin nəpasusan sidat galevis tasuh,

dattasumian naut a Sotom,

dattasumian naut a Komorra

artomasig pīs.”*

Israel ipar dəlomian

* **9:25:** Hos 2.23 * **9:26:** Hos 1.10 * **9:28:** Isa 10.22-23

* **9:29:** Isa 1.9; Gen 19.23-28

³⁰ Beti datekəməbe? Nekəmaiegai ke, alat ləsavi Ju ləsaum sədaŋ hən ləbikad nanoran, navoivoian mai aGot, be len nadəlomian lukade. ³¹ Avil alat a Israel lotoum todaŋ hən ləbigol husur nalo hən ləbinor, ləbikad navoivoian mai aGot, lodədasi. ³² Lodədasi husur nəsa? Husur ləsariŋ nəlolit len aGot, loriŋ gat nəlolito len nəsa lotogole. Lupes həbetw len “nəvat hən na-pes-həbetw-an.” ³³ Hum natosian siGot toke,
 “Məteris! Len naut a Sion noriŋ nəvat
 togol nəvanuan lotopes həbetw,
 nəbilitvat enan togol nəvanuan lototeh,
 ale alat lotoriŋ nəlon lan
 asike loləŋon isa sil lotoriŋ nəlolit lan.”†

10

¹ Bathudud nadəlomian, len nəlogw noləŋon masuŋ hən aGot bilav kuv alat seIsrael dan nəsaan salito, ale nusor tuŋ mōs natenan vi təban aGot. ² Ginau noləboi nəbikel koti ke, ludaŋ len nalotu-hən-aGot-an, be nəpīsal lotohusuri savi len naləboian kitin. ³ Lotətan hən nəpīsal aGot togole hən ləbikad navoivoian maii, ale ludas pīsal salito. Bathut natenan lomətahun nəpīsal siGot, lotəgau gat nəpīsal hən na-gol-husur-nalo-an. ⁴ Be aKristo igol nalo inoŋ.* Imaiənan nəvanuan pīsi lotoriŋ nəlolit len aKristo, lukad navoivoian maii aGot.

Nəmauran aGot toviol həni evi sinəvanuan pīsi

† **9:33:** Isa 8.14, 28.16. Len naut egai, nəvat Isaiah tokel uri evi aKristo. * **10:4:** Namilen ke aKristo evurvur nəsa nalo topat mōsi.

⁵ AMoses itos husur naþisal hən na-gol-husur-nalo-an hən nəvanuan bınor len nəhon aGot, ike, “Nəvanuan togol þis nəsa nalo tokele, dereh tikad nəmauran.”* ⁶ Be naþisal hən nadəlomian hən nəvanuan bınor len nəhon aGot imasil. Natosian siGot ekəmaiegai, ike, “Sagikele len nəloñ ke, ‘ase tevi məhat vi lan nəmav?’ ”† (hən bəsəhar aKristo vi pan hən bəvi tarhət sam̃). ⁷ Ikele am ke, “Sagikele len nəloñ ke, ‘ase tevi pan vi lan naut nəmatan?’ ” (hən bigol aKristo bile məhat dan nəmatan). ⁸ Be savi hən gəbimasgol natgalenan. Natosian siGot ikele am ke, “Nasoruan siGot ipat pəpadañ ɲai, ipat len nabuɲoñ, ipat len nəloñ.” Enan boh nasoruan hən nadəlomian namttokel uri. ⁹ Nasoruan imaiegai ke: Gəbikel koti len nabuɲoñ ke, aYesu evi Masta, mai gəbedəlomi len nəloñ ke, aGot igol aYesu ile məhat dan nəmatan, dereh aGot tilav kuv gaiug dan nəsaan sam̃. ¹⁰ Husur len nadəlomian enan dattokade len nəlodato, aGot eriɲi ke datunor len nəhon. Ale len na-kel-koti-an enan dattokele len nabuɲodato, aGot ilav kuv gidat dan nəsaan sidato. ¹¹ Hum natosian siGot tokele ke, “Avan ideh toriɲ nəlon lan asike eləɲon isa sil toriɲ nəlon lan.”* ¹² Nasoruan enan ipat m̃os nəvanuan þisi, naut kəmas lotovi Ju o ləsavi Ju. AGot evi Masta salit þisi, ale ivoi masuʋ hən galit þisi lotousi hən bəvi tarhət salito. ¹³ Husur natosian siGot ike, “Nəvanuan þisi lotous Nasuḅ aGot hən bəvi tarhət salito, dereh tilav kuv galito dan nəpanismen hən nəsaan salito.”*

* **10:5:** Lev 18.5 † **10:6:** Hən naves 6-8, Deu 30.12-14 * **10:11:** Isa 28.16 * **10:13:** Jol 2.32

14 Be asike ləbikad nadəlomian len aGot, leus mab hən bilav kuv galit dan nəpanismen? Ale asike ləbesəsəlon hən na-kel-uri-an husur aGot, likad nadəlomian lan mabe? Ale asike avan ideh bikel ur aGot, lesəsəlon hən na-kel-uri-an mabe?

15 Ale asike aGot bəsəvati, avan ideh tikel uri mabe? Hum natosian siGot toke, “Evi natsua tovoi masuŵ nəboŋ nəvanuan togəm hən bikel na-kel-uri-an tovoi!”* 16 Be savi nəvanuan pisi lotogol husur na-kel-uri-an tovoi. Husur Isaiah ike, “Nasub aGot, nəvanuan eviŋ nai lodəlom na-kel-uri-an sinamito!”* 17 Imagenan, nasəsəlonan evi nəkadun nədəlomian, ale nəvanuan gail loləboi ləbesəsəlon nai nəboŋ avan ideh bikel na-kel-uri-an husur aKrito.

18 Be nous nategai, losəsəlon m̄au a? Evoi! Losəsəlon boh! Hum natosian siGot toke,
 “Nadololito ibar
 naut pisi len navile a pan,
 nasoruan salito ibar
 navile a pan kavkav.”*

19 Be nous tasi ke, alat a Israel, ləsaləboi səhoti a? Evoi! Loləboii! Husur a m̄o len nabuŋon aMoses aGot ike mai galit ke,
 “Len navoian sagw

van hən naluŵoh naut tiltile gail,
 dereh nigol mititabulol bulos galito;
 len navoian sagw

van hən naluŵoh hən nəvanuan lototətan
 dereh nigol nəlomit tipanpan.”*

20 Ale aIsaiah ikad na-il-ḥuri-an, isor siGot, ike,
 “Alat ləsadoŋ ginau lusab ginau,

* 10:15: Isa 52.7 * 10:16: Isa 53.1 * 10:18: Psa 19.4

* 10:19: Deu 32.21

novisi hən alat ləsaus kitev ginau.”*

²¹ Be isor husur alat a Israel ke,
 “Len na-ləmas-buni-an sagw husur nəmaribon
 kavkav
 nosəsaḥ hən nəvəlagw gəlaru
 van hən nəvanuan ləsagol husur nəsa no-
 tokele,
 nəkadulit tohaihai.”*

11

AGot samətahun alat a Israel

¹ Ale nous nateg beti, aGot emətahun nəvanuan san gail a? Ao, səmagenan! Husur ginau novi auleIsrael sua. Ginau sua len nahəmar aPenjamin len nəpasusan siApraham.* ² Aoa. AGot samətahun nəvanuan san gail gai toləboi galit sutuai tia.* Mitinau nəsa natosian siGot tokele husur aElijah nəbon tokoblen mai aGot sil alat a Israel. ³ Ike, “Nasub aGot, lugol ahai kelkel ur sam gail lumat. Lulapupul nəmel tutumavan sam gail lumasirsir. Ginau səbɔgw ŋai nutoh, ale gagai ludon ginau hən ləbɔgol nəbimat.”* ⁴ Be na-sor-vari-an siGot imabe? Ike, “Ginau notəgau gat alalumnan sagw lotovi 7,000 ləsalotu hən aPaal tovi got gəgəras, bon ideh.”* ⁵ Imaienan len nəbon ta daməŋai. Len navoian aGot toviol kəmas həni, ikad alat a Israel galevis aGot tolekis hən galito. ⁶ Ale aGot bɛlekis hən galito len navoian gai toviol kəmas həni, namilen ke salekis hən galito husur natideh lotogole. Be aGot talekis hən galit husur nəsa lotogole,

* **10:20:** Isa 65.1 * **10:21:** Isa 65.2 * **11:1:** Flp 3.5 * **11:2:** Psa 94.14
 * **11:3:** 1Ki 19.10, 14 * **11:4:** 1Ki 19.18

navoian gai toviol kəmas həni asike tavi na-viol-kəmas-an, be tavi naṣurṣuran hən nəsa lotogole.

⁷ Ale imabe? Alat a Israel ləsəsab̃ nəsa lotodonj, ləsəkad nəsa lotoləṇoni. Galit galevis aGot tolekis hən galito, lukade. Be galit ṣisi am nəkadulit iṣonṽon. ⁸ Hum natosian siGot toke,

“AGot igol nənauan salit ipat buṇbuṇol,
igol namətalit ləsəkəta,
nədarinjalit ləsəsəsəlon,

van vəbar nəboṇ daməṇai.”*

⁹ Ale aTevit tovi kiṇ ike,

“Nəhanian halit len natev tegəm vi hai tata,
nalevlev ləḃibat lan,
nəvat hən na-pes-həḃetw-an
mai nəpanismen salito.

¹⁰ Namətalit timotmot
hən asike ləḃəkəta,

letəmadehw tabtab

len naməlasan hən nəsaan lotovusi.”*

¹¹ Beti neus maieg həni ke, alat a Israel, lupes həḃetw hən ləḃiteh vəmasig m̃au a? Aoa! Be bathut nəsaan salito, aGot igol naṣisal hən tolav kuv alat ləsavi Ju dan nəsaan salito, hən alat seIsrael ləḃitaḃulol bulos galito husur lotoləṇon nəlav-kuvi-an enan dan nəsaan. ¹² Len nəsaan silat seIsrael, aGot ivoi masuṽ hən alat navile a pan. Bathut natehan silat seIsrael, aGot ivoi masuṽ hən alat ləsavi Ju. Bimaienan, alat seIsrael aGot

* **11:8:** Deu 29.4; Isa 6.10, 29.10 * **11:10:** Psa 69.22-23

tolekis hən galito, nəboŋ galit p̄isi ləḇeriŋ nəlolit len aKристо, navoian siGot dereh tepul səsəhov!*

¹³ Gagai nuke nisor mai gamit mət̄savi Ju. Bathut novi ahai pispisul silat ləsavi Ju, nusal suh nau-man sagw notogole m̄os gamito. ¹⁴ Nuke nigol nəbathudud sagw gail a Israel nəlolit tevənoh nəsa mət̄tokade, hən aGot ḅilav kuv galit galevis dan nəsaan salito. ¹⁵ Nəboŋ aGot topair dan alat a Israel, igol alat navile a pan loləboi ləḇikad navoivoian maii. Be nəboŋ ḅilav təlman hən alat a Israel, timabe? Dereh lehum ləḇikad nəmauran dan nəmatan!

¹⁶ Datinau nabəta. Nəvanuan gail ləḇeriŋ nahud-hubəta hum nəhanian metəkav ḅevi siGot, namilen ke nabəta kavkav evi siGot.† Ale datḅinau nəhai, nəharhəte ḅevi siGot, namilen ke nəpashəte gail am lovi siGot. ¹⁷ Be nəhai oliv aGot tomabule len nəhol, tolaḅur nəpashəte galevis dani, lohum alat seIsrael. Ale gamit mət̄savi Ju, mət̄ohum nəhai oliv lototov lilihai. AGot esəhud hən gamit mai nəhai tomabule hən mət̄ḅigel nəpashət lotomaḅur. Ale gagai mət̄umaur len nəbathuhai oliv enan. Ehum mət̄ukad nəmauran kitin aGot tokel gati mai aApraham mai nəpasusan san gail. ¹⁸ Imagenan, samti-

* **11:12:** Alat seIsrael lomətahun aGot ale len namətahunian enan aGot igol natsua tovoi, ale ləḇeriŋ nəlolit len aKристо, len natenan aGot dereh tigol natsua ḅivoi masuṽ səhori am. † **11:16:** Num 15.19-21. Len naut egai nəboŋ tosor husur nabəta, isor husur naṽide aGot tokel mai alat seIsrael ke, nəboŋ lotomabul nəhol, len nəmatuan, nəhanian metəkav evi siGot, mai nabəta metəkav lotopani evi siGot. Ale nabəta metəkav ḅevi siGot, namilen ke nabəta p̄isi evi siGot. Namilen ke, aApraham mai anatan mai aməhaibən ləḅevi siGot, ale nəpasusan salit gail, galit tu lovi siGot.

patpat gamit məhat husur məttoḡel nəpashəhai len naut lotomaḡur lan. Mətoḡi nəpashəhai ŋai. Nəkadhuḡai səmaur len gamito, gamit mətumaḡur len nəkadhuḡai. ¹⁹ Hum ma ḡəḡbike, “Nəpashəhai ḡail, aḡot ilaḡuḡur ḡail hən nəḡigel ḡalito.” ²⁰ Ekitin. Be aḡot ilaḡuḡur ḡalit husur ləsəkad nadəlomian lan, ale ḡumaḡur husur ḡotokad nadəlomian lan. Sagi-patpat ḡaiug məhat, be ḡemətaḡw. ²¹ Husur aḡot ḡilaḡuḡur nəpashət ḡail lototov len nəhai husur ləsəkad nadəlomian lan, asike ḡəḡikad nadəlomian lan, dereh tilaḡur ḡaiug am.

²² Mitinau navoian mai nədaḡan aḡot togole hən nəvanuan. Igol idaḡ hən alat lototeḡ, be ḡəḡberin nəloḡ tabtab len na-ḡol-na-voi-an san, dereh tigol navoian hən ḡaiug. Asike ḡəḡimaianan, dereh tita kuv ḡaiug. ²³ Ale alat seIsrael ləḡipair dan nə-par-dəloḡi-an salito, dereh aḡot tesuhud hən ḡalit len nəhai. Husur aḡot eləḡoi ḡesəhud təlmaḡ hən ḡalito len nəhai. ²⁴ Namilen imaieḡai. ḡaiug ḡohum nəpashət nəhai oliv totov liliḡai, aḡot tota kuḡi, ale tosuhud həni len nəhai ḡai tomabule len nəhol san. Savi naḡide kitin hən nəhai hən nəpashəhai sua ḡitov len nəhai tile am. Be nəhai oliv aḡot tomabule len nəhol san, alat seIsrael loḡum nəpashəḡe ḡail. Ale emədməḡau ḡai hən aḡot ḡesuhud təlmaḡ hən nəpashət ḡail len nəhai lototov matmat lan.

Nəlon aḡot itaḡis nəvanuan ḡisi

²⁵ Bathudud nadəlomian, nomətaḡun məḡḡetətan hən nakitinan sua tosusuah, be nuke məteləḡoi hən asike məḡipatpat gamit məhat len namiti-sau samito. Alat seIsrael, nəkadulit ihaiḡai, ale

dereh tihaihai van vəbar galit p̄isi aGot tolekis hən galit ləsavi Ju, ləḇerīn nəlolit lan. ²⁶ Len naḁide tomaienan aGot dereh tilav kuv aIsrael p̄isi dan nəsaan salito. Hum natosian siGot toke,

“Atesua ḥilav kuv nəvanuan san gail,

dereh tegəm len naut aSion,

dereh tipair hən nəpasusan siJakop,

nəlolit toḇov hən ginau, aGot,

dan nəsaan salito.

²⁷ Ale egai evi na-kel-gati-an sagw van hən galito notota gati len nahəsagw, ke,

dereh nitariv kukuv nəsaan salit gail.”*

²⁸ Tarhət na-kel-uri-an tovoi alat seIsrael lomətahuni, lovi enemy siGot. Be gamit mətsavi Ju, mətukab hən natenan, mətukad navoian aGot toviol kəmas həni. Avil aGot eləmas bun galit sal, husur tolekis hən galit lotovi nəpasusan siApraham, aIsak mai aJakop. ²⁹ Husur nəboḅ aGot tolekis hən nəvanuan toviol maii, nənauan san sagəgel boḅ ideh. ³⁰ A m̄o gamit mətsavi Ju, mətomətahun nəsa aGot toləḅoni. Be gagai ilolosa hən gamito, ivoi hən gamito husur alat seIsrael lomətahun nəsa toləḅoni. ³¹ Len naḁide tomaienan, gagai alat seIsrael lomətahun nəsa aGot toləḅoni, gol ke, len naḁide aGot tololosa hən gamito, dereh tilolosa hən galit tətəs am. ³² Husur nəvanuan p̄isi ləsagol husur nəsa aGot tokele, ale iban̄is gat galit len naḁide enan, hən ḥilolosa hən galit p̄isi.

Nə-sal-suh-aGot-an

* **11:27:** Isa 59.20-21, 27.9

33 O numanman len namitisau mai naləboian siGot artotibau masuŵ, artoyalyal habat! Datodədas datbələboi nə-sab-səhoti-an mai naṣisal san gail.* 34 Hum natosian siGot toke,

“Ase eləboi nənauan siNasuḥ aGot?

Nasoran sise eləboi bevi tarhət san?”*

35 Ase ilav natideh mai aGot

tonor hən aGot bisar gele?”*

36 Husur aGot igol natit ṣisi, ale len nədanjan san natit ṣisi losuh hən ləbevi esan. Mitisal suh nəyalyalan san vi sutuai! Ganan.

12

Naviolan hən natutumavan tomaur

1 Imagenan, bathudud nadəlomian, husur nəlon aGot totan̄is gidato, non̄ir gamito ke: Viol hən nibemito mai aGot hum naviolan hən natutumavan tomaur, hən bevi esan səbon, hən gai bəhəhaŵur masuŵ həni. Enan evi naṣisal kitin hən mət̄bilotu hən aGot. 2 Samtigol tətōŵ hən naŵide gail hən navile eg a pan. Be aGot tegəgel hən gamito; tegəgel hən naṣisal hən nənauan samito hən biveveu. Bimaianan, dereh mitinau kitev nəsa aGot toləṣoni, mətələboi səhoti, hən mət̄bigol nəsa tovoi, nəsa tonor, nəsa togol aGot tohəhaŵur həni.*

3 Len navoian aGot toviol kəmas həni mai ginau, nukele hən gamit ṽisusua ke, saginau gaiug gabag tesəhor nakitinan husur gaiug. Be len nati-bauan o nakəkerehan hən nadəlomian aGot tolav mai gamit ṽisusua, mitinau kot nakitinan hən

* 11:33: Isa 55.8; Psa 92.5, 139.6 * 11:34: Isa 40.13 * 11:35:

Job 41.11 * 12:2: 1Pit 1.14

gamit səbomito. ⁴ Niben nəvanuan ikad nahudhute isobur, ale nahudhut v̄isusua ikad nauman san totile. ⁵ Imaiēnan hən alat lotoriŋ nəlolit len aYesu. Gidat dattosoḅur datovi niben tosua len aKris̄to. Ale gidat v̄isusua datovi sidat gabag. ⁶ Datukad naviolan tiltile gail lotonor hən navoian aGot toviol kəmas həni mai gidato. Gəḅikad naviolan hən gəḅikel ur nəsa aGot tokel mai gaiug, gikel ur napisulan siGot tinor hən nadəlomian sam̄. ⁷ Gəḅikad naviolan hən gəḅevi tarhət sinəvanuan gail, gevi tarhət salito. Gəḅikad naviolan hən gəḅepusan, gepusan. ⁸ Gəḅikad naviolan hən gəḅigol nəvanuan gail ləḅeləŋon ḅivoi am len nəlolito, gigol leləŋon tivoi am len nəlolito. Gəḅikad naviolan hən gəḅeviol, geviol habat. Gəḅikad naviolan hən na-il-a-m̄o-an, len na-il-a-m̄o-an sam̄ geum tivoi. Ale gəḅikad naviolan hən nəlom̄ ḅitanj̄is nəvanuan gail, gigole len nahəhaṽuran.*

⁹ Na-ləmas-buni-an satevi nagəgərasan, timaskitin. Mətahun bun natideh tosa len nabunusian siGot. Təgau gat nəsa tovoi len nabunusian siGot. ¹⁰ Ləmas masuṽ hən gamit gabag hum məttovi alatmiṽan. Putsan gamit gabag len nənauan samito səhor gamit səbomito. ¹¹ Sagipetəmas len nauman siGot be timaur mətaṽ hum aNunun aGot toṽuv vivi məhat len nəlom̄. ¹² Bathut nəvatvat-viri-an gotokade len aGot, gehəhaṽur. Nəboŋ na-ləŋon-isa-vəsa-an ḅibar gaiug, gidan ḅuri len na-toh-mədau-an sam̄. Gidan len na-sor-tuṽ-an. ¹³ Nəboŋ nəvanuan siGot ləḅem̄idol, gevi tarhət sal-

* **12:8:** Hən naves 4-8, ris 1Kor 12.4-11

ito. Gehəhaʋur hən nametb̄os gail ləbēbis lohoim sam̄.

¹⁴ Geus aGot hən b̄ivoi hən alat lotomədas gaiug gol gotoləŋon tosa vəsa. Geusi hən b̄ivoi hən galito, sageusi hən b̄emədas galito.* ¹⁵ Gehəhaʋur mai alat lotohəhaʋur. Geləŋon tisa, gitaŋ mai alat lotoləŋon tosa, lototaŋ. ¹⁶ Mitinau gamit gabag hum məttoŋitoʋ ŋai. Sagipatpat gaiug məhat len nənauan sam̄, be gehəhaʋur hən gəb̄itah mai alat lotovi ut kəmas. Len nənauan sam̄ səb̄om̄ saginau ke gotokad namitisau hən nəmauran tonor.*

¹⁷ Sagivar təlmam hən nəsaan van hən avan ideh togol tosa hən gaiug. Len natideh gəb̄igole, gol husur naŋisal nəvanuan p̄isi lotoləboi ləb̄ekəta səhoti ke tovoi. ¹⁸ Len natideh topat len gaiug, gəb̄eləboi gəb̄igole, gikad natəmat mai nəvanuan p̄isi. ¹⁹ Gamit notoləmas bun gamit p̄isi, samtigol nasisilan. Riŋi hən nəlol paŋpaŋ tonor siGot b̄igole. Bathut len natosian, Nasub̄ aGot ike, “Nasisilan ipat len ginau. Ginau dereh nipansem alat lotogol tosa hən gamito, ipat len ginau.”* ²⁰ Be hum natosian siGot tokele am ke, “Naenemi sam̄ b̄imalkəkat, gevəŋani. Bimaduh, lav natideh maii hən b̄emuni. Nəboŋ gəb̄igol natenan, nahurun dereh tisa masuʋ.”* ²¹ Nəsaan satesəhor gaiug; be gesəhor nəsaan hən navoian.

13

Riŋ gamito len navəlan nəgavmen

* **12:14:** Mat 5.44; Luk 6.28 * **12:16:** Isa 5.21; Pro 3.7 * **12:19:**

Deu 32.35 * **12:20:** Pro 25.21-22

¹ Nəvanuan p̄isi leriŋ galit səbōlito len navəlan nəgavmen lotoil a m̄o. Husur nədaŋan hən na-il-a-m̄o-an ideh topat, aGot idam̄i həni. Ale alat lotoil a m̄o, aGot itabtabuh len galito. ² Imagenan, avan ideh tomətahun alat lotoil a m̄o, emətahun nəsa aGot totabtabuh lan, ale ilav nəpanismen gəm hən gai gabag. ³ Husur alat lotoil a m̄o ləsagol namətahwan len alat lotogol tonor be len alat ləsagol sanor. Gəbələŋon ke asike gəbēmətahw len nabiltivanuan hən nəgavmen, gigol nəsa tonor ale dereh tisor sal suh gaiug. ⁴ Husur gai evi nəvanuan nauman siGot m̄os navoian bivan hən gaiug. Be gəb̄igol b̄isa, gemətahw! Husur ikad nədaŋan hən b̄ipansēm gaiug. Evi nəvanuan nauman siGot toum san hən b̄ipansēm alat lotogol tosa. ⁵ Imagenan, geriŋ gaiug gabag len navəlan nəgavmen hən asike gəb̄ipanis. Ale natsual am, gole hən nələm̄ b̄imasil len nabunusian siGot.

⁶ Husur natenan, geṽur nətaks sam̄i. Husur alat lotoil a m̄o, loum siGot nəboŋ lotogol tabtab hən nauman salito len nəgavmen. ⁷ Gilav mai nəvanuan gail nəsa tonor hən gəb̄ilavi. Bevi nətaks o nələisens, ṽur nətaks, ṽur nələisens. Binor hən gəb̄eriŋ avan ideh a məhat len nənauan sam̄i, riŋi a məhat. Binor hən gəb̄eputsani len nənauan sam̄i, putsani.*

Məteləmas bun gamit gabag

⁸ Samtikabut sivan ideh. Be na-ləmas-buni-an tevi nəkabut samito len gamit gabag. Husur gəb̄eləmas bun nəvanuan, gugol p̄is nəsa nalo siMoses tokele. ⁹ Husur nalo ike, “Sagol naitian

* 13:7: Mat 22.21; Mak 12.17; Luk 20.25

toḅur kotov nəlahan, sagigol avan ideh timat,* sagevənah, sa-nəloñ tevənvənah.” Galenan mai nakelean ideh am todañ, nasoruan sua ikel ur p̄is gail. Ekəmaiegai ke: “Ləmas bun nəvanuan totoh pəpadañ hən gaiug sum̄an gotoləmas bun gaiug gabag.”* ¹⁰ Na-ləmas-buni-an sagol səsa hən avan ideh. Imagenan, na-ləmas-buni-an igol p̄is nalo siMoses.

¹¹ Mitimasgol natenan husur mətöləboi namityal ipair p̄isi tia. Evi namityal hən mət̄bilele dan nəpatan samito. Husur gagai namityal hən aKristo bilav kuv gidato dan navile eg a pan tosa egəm pəpadañ səhor ta m̄o, nəboñ dattomadhakad nadəlomian lan. ¹² Nalenmariug inoñ ta bogai, nalennəyal pəpadañ ɓevisi. Imagenan datinoñ dan natit gail hən nəmargobut. Datikol len gidato nahurabat nəbalan hən nam̄ial. ¹³ Len nəmauran sidato datitoh len naṽide toñor hum dattotoh len nalennəyal. Sadatigol naitian totaṽtaṽor len nabiltihanan mai natərogan, sadatetərog, sadatigol naitian tosa, sadatigol naṽide tosa totaṽtaṽor hum nalipah, sadateṽitṽituh, sadatitaḅulol bulos gidat gabag husur nəlodat tovənvənah. ¹⁴ Mitilav kot naḅoruan siMasta sidato, aYesu Kristo sum̄an tovi nahurabat dattosuni, hən gai biwol hən nəmauran sidato. Samtinau naḅisal ideh hən mət̄bigol nəsa naḅoruan nəsaan samito ɓeləño.

14

* **13:9:** Nəboñ toke Sagigol avan ideh timat namilen ke sagigol avan ideh timat sil nəlol pañpañ sam̄o naləñoñian sam̄ŋai. * **13:9:** Exo 20.13-17; Deu 5.17-21; Lev 19.18

Alat, nadəlomian salit sədaŋ

¹ Nəvanuan gail nadəlomian salit sədaŋ, mətehəhaʋur hən ləbitah mai gamito. Samtevitvituh mai galit husur nənauan salit səbolito.* ² Nəvanuan, len nadəlomian san, eləboi bihan natideh, be togon nadəlomian san sədaŋ, ihan nəhanian totov len tan ŋai. ³ Nəvanuan tohan natit pisi, satinau ke gəlar togon tovi ut kəmas. Ale nəvanuan səhan natit pisi gai satisaḅ səhoti ke togon tohan natit pisi timaspanis, husur aGot ehəhaʋur hən atenan totah maii. ⁴ Gaiug ase hən gəbiḅaḅ səhoti ke nəvanuan nauman sinəvanuan togon timaspanis? Eum simasta san ŋai, ale ipat len amasta ŋai hən bikele ke togol tovoi o tosa. Ale dereh tigol nəsa tonor, husur Nasuḅ eləboi bevi tarhət san hən biḡole. ⁵ Ale natsual am: Nəvanuan inau ke nəmariboŋ sua ivoi səhor nəmariboŋ gail am, ale nəvanuan togon inau ke loḗitḗitoʋ ŋai. Ipat len gamit viḡususua hən mətḅinau səhoti len nənauan samito.* ⁶ Gai tonau ke nəmariboŋ sua tovoi buni, igole hən beputsan Nasuḅ. Ale gai tohan naməŋod, ihani mōs Nasuḅ, husur esipa vi təban aGot həni, beti ihani. Ale gai səhan naməŋod, igole hən beputsan Nasuḅ, ale esipa vi təban aGot. ⁷ Husur gidat ideh satoḡ mōs gai səḅon ŋai, gidat ideh səmat mōs gai səḅon ŋai. ⁸ Datḅitoh, datḅikad nəmauran, datukade hən datḅeputsan Nasuḅ. Datḅimat, datumat hən datḅeputsan Nasuḅ. Imagenan, datḅitoh o datḅimat, datovi siNasuḅ. ⁹ Husur aKристо imat mai imaur təlmam hən bevi

* 14:1: 1Kor 8.7-13, 10.23-33 * 14:5: Kal 4.10; Kol 2.16

Masta silat lotomat mai silat lotomaur. ¹⁰ Ale gaiug gəsəhan naməḡod, imabe gotosaḡ səhoti ke awawa sam̄ len nadəlomian timaspanis? Ale gaiug gotohan naməḡod, imabe gotonau ke awawa len nadəlomian evi ut kəmas? Husur gidat pisi dereh dateil len nəhon aGot hən bəpəpəhun navoian dan nəsaan dattogol gail. ¹¹ Husur len natosian siGot, Nasuḡ aGot ike,

“Egai ekitin hum nakitinan ke nototoh:

nəvanuan pisi dereh letəḡedur bathuriegw;

nabuḡon nəvanuan pisi likel uri ke ginau,
ginau novi Got.”*

¹² Imaiənan gidat pisi dereh dateil len nəhon aGot hən datḡikel ur nakitinan husur natit pisi gidat səḡodat dattogole.

¹³ Imagenan sadatisaḡ səhoti am ke gidat gabag datipanis. Avil datinau koti ke asike datugol natideh hən ḡigol awawa len nadəlomian ḡipes haḡetw hən ḡiteh len nəsaan. ¹⁴ Len naḡonan notokade mai aYesu Kristo, noləḡoi, noləḡoi səhoti ke nəhanian pisi ivoi. Avan ideh ḡihani asike igol eḡiḡḡiḡal len nabunusian siGot. Be avan ideh ḡinau ke nəhanian sua toḡiḡḡiḡal len nabunusian siGot, len atenan, nəhanian enan eḡiḡḡiḡal.

¹⁵ Awawa len nadəlomian ḡeləḡon ḡisa husur nəsa gotohani, len nəmauran sam̄ gəsahusur naḡisal hən na-ləmas-buni-an am. Len nəsa gəḡihani sagemədas awawa sam̄, aYesu tomat m̄osi. ¹⁶ Natsua ḡivoi len nabunusian sam̄, be ḡemədas nadəlomian siwawa sam̄, sagigole. Gəḡimaiənan avan ideh edədas ḡisor ḡisa hən naḡide sidato. ¹⁷ Husur

* **14:11:** Isa 45.23

natohan pipihabəlan aGot səpat len nəsa datb̃ihani o datb̃emuni. Ao, ipat len nanoran aGot togol dattokade len nəhon, mai natəmat, mai nakemkeman dattokade len aNunun aGot. ¹⁸ Husur gəbeum seKristo magenan, dereh aGot tehəhaʋur hən gaiug, mai len nabunusian sinəvanuan gail, gunor.

¹⁹ Imagenan, dateum kitev natit gail lotogol natəmat mai natit gail lotogol gidat gabag datb̃idaŋ am len aNunun aGot. ²⁰ Sadatemədas nauman siGot sil nəhanian ŋai. Nəhanian p̃isi iveveu, be gəb̃ihan natideh b̃igol awawa len nadəlomian b̃ipes haβetw, teh len nəsaan, gaiug gugol nəsaan. ²¹ Ivoi hən asike gəb̃ihan naməŋod o gəb̃emun nəwain o gəb̃igol natideh b̃igol awawa sam̃ len nadəlomian b̃iteh len nəsaan. ²² Ale nəsa gotodəlomi husur natgalenan, təgau gati len gaiug mai aGot səb̃oməru. AGot ehəhaʋur hən alat lotogol nəsa lotoləboi tonor len nələlit tomasil. ²³ Gəb̃ikad nə-lon-uri-an, be gəb̃ihan natsua gəsənaʋ ləboii ke tovoi, gugol nəsaan. Husur nəsa gotogole sahusur nəsa gotodəlomi. Gəb̃igol natideh gotodəlomi ke sanor, gugol nəsaan.

15

Nau nəvanuan tile

¹ Gidat dattodaŋ len nadəlomian, len nədaŋ-b̃uri-an datimasbulatut dan natideh b̃igol galit ləsədaŋ len nadəlomian ləb̃igol nəsaan. Sadatehusur naʋide togol gidat səb̃odat ŋai datohehaʋur. ² Gidat ʋisusua datimashusur naʋide togol nəvanuan tile behəhaʋur lan, hən bevi

tarhæt san, hæn nadêlomian san bîdan am. ³ Husur aKристо sahusur nañide gai sæbon tohêhañur lan, igol nêsa aGot tolêñoni ñai. Hum natosian siGot toke, “Na-sor-mêdasi-an silat lotokele hæn læbemêdas gaiug, aGot, ibar ginau.”* ⁴ Natit pîsi len natosian siGot, lutosi sutuai hum nañusanan mîos gidato hæn datbîkad nê-vatvat-viri-an. Len nêdan-ñuri-an mai nasoruan siGot togol dattolêñon tovoi am len nêlodato, datuvatvat vir natit pîsi aGot tokel gati. ⁵ AGot tovi nêkadun nêdan-ñuri-an togol dattolêñon tovoi am len nêlodato, gai tigol mitikad nañonan mai gamit gabag, tinor hæn nalêñonian seKристо, aYesu. ⁶ Timaienan hæn mêtbesua len nênauan mai nakelean, hæn mêtbisal suh nêyalyalan siGot Tata mai aYesu Kристо, aMasta sidato.

⁷ Imagenan, hum aKристо tohêhañur hæn totah mai gamito, mêtêhêhañur hæn mêtbitah mai gamit gabag, hæn nêvanuan gail læbisal suh nêyalyalan siGot. ⁸ Husur nukel mai gamit ke, aKристо egêm vi vanuan nauman seJu gail hæn bîmasil ke aGot ekitin. Na-kel-gati-an gail aGot tokel mai atêmalit ta sutuai, aKристо egêm hæn bîgol na-kel-gati-an galenan læbisarpoh. ⁹ Be egêm mîos natsual am. Egêm hæn alat læsavi Ju læbisal suh nêyalyalan siGot husur nalolosaan san, hum natosian siGot toke, “Imaienan dereh nisal suh gaiug

len naluñoh hæn nêvanuan naut tiltile gail.
Dereh nekêkai hæn nêbe gail
hæn nêbeputsan nahêsañ.”*

* 15:3: Psa 69.9 * 15:9: 2Sam 22.50; Psa 18.49

¹⁰ Ikele am ke,

“Gamit mættovi naluŵoh

hən nəvanuan naut tiltile gail,

mətehəhaŵur bonbon mai nəvanuan san gail!”*

¹¹ Ikel tasi am ke,

“Gamit mættovi naluŵoh

hən nəvanuan naut tiltile gail,

mitisal suh Nasuḅ aGot.

Nəvanuan gail p̄isi, lisa suhi.”*

¹² Ale aIsaiah am ikele ke,

“Sua len nəpasusan siJesse dereh tevisi,

dereh tile məhat

hən naluŵoh hən nəvanuan naut tiltile gail

ləbitoh pipihəlan.

Dereh livatvat viri ke tigol nəsa tokel gati.”*

¹³ AGot tovi nəkadun nə-vatvat-viri-an tigol nəlomit tepul hən nakemkeman p̄isi mai natəmat husur mættoriŋ nəlomit lan. Hən ke, len nədaŋan seNunun aGot, dereh mətepul səsəhov hən nə-vatvat-viri-an.

APol, ahai pispisul m̄os alat ləsavi Ju

¹⁴ Bathudud sagw len nadəlomian, ginau gabag noləboi səhoti ke, gamit mətopul hən navoian m̄os nəvanuan, mətopul hən naləboian p̄isi ale mətoləboi mətbeŵusan gamit gabag. ¹⁵ Ginau nəsaməmau hən nototos husur natgalevis van hən gamito hən nəbeliv nənauan samit təlmam hən galenan. Nokəmaiegai husur len navoian aGot toviol kəmas həni, ¹⁶ novi nəvanuan nauman seKristo, aYesu m̄os alat ləsavi Ju. Nosuman ahai tutumav notokel nakel-uri-an tovoi siGot, hən alat ləsavi Ju ləbəgem vi

* **15:10:** Deu 32.43 * **15:11:** Psa 117.1 * **15:12:** Isa 11.10

naviolan hən natutumavan aGot ðehəhaʋur həni, aNunun aGot togol ke naviolan enan evi siGot səʃon ɲai. ¹⁷ Imaienan, len nauman ɲisi sagw m̃os aGot, noʋiv husur evi aKристо aYesu ɲai togole. ¹⁸ Asike nusor husur natideh am, be nukel nəsa ɲai aKристо togole nəboŋ notoum san. Len nəsa no-tokele mai nəsa notogole, aKристо esəhar alat ləsavi Ju hən ləʃigol husur nəsa aGot tokele. ¹⁹ Lorin nəlolit lan bathut namerikel gail lotomaŋmaŋ lan, namerikel gail notogole len nədaŋan seNunun aGot. Imaienan, ginau nukel ɲis na-kel-uri-an tovoi seKристо, tuʃat len naut aJerusalem van van van vəbar naut a Ilirikum. ²⁰ Nəboŋ nototuʃat len nauman egai van vəbar daməŋai, noləŋon masuʋ hən nəʃikel ur na-kel-uri-an tovoi len naut ləsaləboi aKристо lan boŋ ideh. Nəsaləŋon nəʃikel uri len naut ideh nəvanuan tile tokel uri lan tia.* ²¹ Be hum natosian siGot tokele husur aKристо, ike, “Alat, avan ideh sakel ur atenan mai galito, dereh lerisi, ale alat ləsasəsəlon, dereh leləboii.”* ²² Nauman sagw len naut tiltile gail ipatpat gol ginau hən asike nəʃegəm ris gamito.*

APol ike tevi Rom

²³ Be gagai nunon len nauman sagw len naut galegai, ale naut kəmas nasihau tosoʃur lotovan, noləŋon masuʋ həni sal ke negəm ris gamito. ²⁴ Nunau utaut hən nəʃevi Spen, ale len nəyaran

* **15:20:** Len nasoruan ta Kris ike, nəsaləŋon nəʃeum hən naim len nəpaudesen sinəvanuan tile. * **15:21:** Isa 52.15 * **15:22:** Rom 1.13

sagw vëna, nuke neris gamit a Rom. Nəboŋ nəbitoh kəkereh binoŋ len nahəhaʋuran samito, nuke mətevi tarhət sagw len naʔisal van. ²⁵ Be nevi Jerusalem bai hən nəbevi tarhət silat lotovi siGot ei. ²⁶ Husur alat siYesu a Masetonia mai a Akaia lohəhaʋur hən lotobubulah vat mōs alat lotovi məsal len nəvanuan siGot gail a Jerusalem. ²⁷ Lohəhaʋur hən lotomaienan husur lunau ke lotokabut seju gail. Husur alat ləsavi Ju, ləbihan katəʔol mai naJu siGot gail len nəmauran aNunun aGot toviol həni, inor hən ləbevi tarhət salito len natit lotokade.† ²⁸ Na nəboŋ nəbitariv nəvat egai mai galito, nəboŋ nəbigol nauman eg binoŋ, dereh niyar tur len naut a Rom vi Spen. ²⁹ Noləboii ke nəboŋ nəbibar naut samito, aKristo dereh teviol hən navoian kavkav mai gidato.

³⁰ Bathudud nadəlomian, husur dattoriŋ nəlodat len aMasta sidato, aYesu Kristo, mai husur aNunun aGot togol datoləmas bun gidat gabag, nous idaŋ ke, mitibon mai ginau len nəbalan sagw len na-sor-tuʋ-an samito mōs ginau van hən aGot. ³¹ Mitorisor tuʋ hən aGot bilav kuv ginau dan navəlan alat a Jutea lotomətahun ləbigol husur nəsa aGot tokele. Sor tuʋ hən alat siGot len naut a Jerusalem ləbehəhaʋur hən nəvat nəbilav mai galito. ³² Beti, aGot beləŋoni, dereh negəm hən gamito len nakemkeman, hən nənauan sagw bimaaur təlmam len natohan sagw mai gamito. ³³ Ale aGot tovi nəkadun natəmat, titah tin mai gamito! Ganan.

† 15:27: Hən naves 25-27, ris 1Kor 9.11, 16.1-4

16

Na-ke-ivoi-an siPol gail

¹ Nuke nisor husur napəhaʋut sua tovoi ʔegəm hən gamito, asike idareh. Alitenan evi aʋavinenamito len nadəlomian, nahəsan aFipe tovi atikon təban alat siYesu len naut a Kenkrea.*

² Nəboŋ ʔegəm hən gamito, len nahəsan Nasuʔ, len naʋide tonor hən alat siGot, mətehəhaʋur həni hum tovi pəhaʋut siNasuʔ. Bəŋidol len natideh, nuke mətevi tarhət san husur gai evi tarhət sinəvanuan isoʔur, ale ginau am, evi tarhət sagw.

³ Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aPriska† mai aAkwila alarmisoan artoum mai ginau len naman seKristo, aYesu.* ⁴ Aroriŋ gəlar gabag pəpadaŋ hən nəmatan mōs nəmauran sagw. Savi ginau ŋai, be alat siYesu ləsavi Ju len naut tiltile losipa vi təban gəlaru. ⁵ Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai alat siYesu lotoʔonʔon lohoim səlaru.

Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aEpinetus notoləmas buni. Gai nəvanuan metəkav len naprovens Asia toriŋ nəlon len aKristo.

⁶ Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aMeri toum habat samito.

⁷ Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aAdronikus mai aJunias, naJu gəlaru suŋan ginau, artotoh len naim bəbaŋis mai ginau.† Arovi biltivanuan len

* **16:1:** Uman 18.18. Kenkrea evi navile sua bitas pəpadaŋ hən nabiltivile a Korint. † **16:3:** Priska: Len naut tile am gail lokis aliten aPrisilla am. * **16:3:** Uman 18.2 † **16:7:** Nəvanuan lotokad namitisau hən nasoruan ta Kris luke aJunias evi pəhaʋut sua, hum ma tovi asoan aAdronikus.

ahai pispisul gail ale arorin̄ nəlolaru len aKристо a
m̄o, ginau a tahw.

⁸ Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aAmpliatu no-
toləmas buni len Nasuḅ.

⁹ Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aUrpanu
tumu seKристо mai ginamito. Ale kel na-ke-ivoi-an
sagw mai aStaki notoləmas buni.

¹⁰ Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aApelles tovi
nəvanuan tin seKристо. Kel na-ke-ivoi-an sagw mai
alat lototoh len naim siAristopulu.

¹¹ Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aHerotion tovi
Ju sum̄an ginau. Kel na-ke-ivoi-an sagw mai alat
lototoh lohoim siNarsissu lotovi siYesu.

¹² Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aTrifaena
mai aTrifosa napəhaṽut eru artumu todaṽ siNa-
suḅ. Kel na-ke-ivoi-an sagw mai aPersi notoləmas
buni. Alitenan eum idaṽ siNasuḅ.

¹³ Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aRufu, Nasuḅ
tolekis h̄ani h̄an ḅevi esan səḅon. Kel na-ke-ivoi-an
mai anan tosum̄an tovi anana sagw.*

¹⁴ Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aAsinkri-
tu, aFleku, aHermes, aPatropas, aHermas mai
nəbathudu nadəlomian lotoḅonḅon mai galito.

¹⁵ Mitikel na-ke-ivoi-an sagw mai aFiloloku,
aJulia, aNereus mai aṽavinen. Kele am mai
aOlimpas mai nəvanuan p̄isi siGot lotoḅonḅon mai
galito.

¹⁶ Len na-ləmas-buni-an siGot m̄atesuṽ n̄etarhomit
gabag h̄an m̄ətbikel na-ke-ivoi-an mai gamito. Alat
siYesu len naut p̄isi luke “Ivoi,” mai gamito.

¹⁷ Bathudu nadəlomian, nous idaṽ ke, nəvanuan
lotogol nəvanuan lotopəḅew, napusanan salit

* **16:13:** Mak 15.21

togol nəvanuan b̃iteh dan nadəlomian, naṣusanan salit gail ləsanor hən naṣusanan məttokade a m̃o; mətelələgau hən asike ləbēmədas gamito. Mətebulatut dan galito. ¹⁸ Nəvanuan lotomaienan ləsagol nauman seKristo, be ləum m̃os nabəhaṽulit ɳai. Len na-sor-malum̃lum̃-an mai na-sor-hehe-an salito, logəras nəlon nəvanuan ləsənu nagəgərasan.* ¹⁹ Nəvanuan p̃isi losəsəlonɳ tia hən nakel-uri-an ke məttogol husur nəsa aKristo tokele. Imagenan nohəhaṽur masuṽ. Be nuke mitikad namitisau hən na-gol-na-voi-an ale nuke mitikad natətanən hən nəsa tosa. ²⁰ Beti asike idareh aGot tovi nəkadun natəmat, dereh teil dasdas aSetan pipiriemit gail.

AMasta sidato, aYesu Kristo teviol kəmas hən navoian mai gamito.

²¹ ATimoti toum mai ginau ike, “Ivoi,” mai gamito. ALusius, aJason mai aSosipata lotovi Ju sum̃an ginau, galit am luke, “Ivoi,” mai gamito.*

²² Ginau, aTertius nototos naləbulat napisulan egai siPol, ginau notovi nəvanuan siNasuḅ, nuke, “Ivoi,” mai gamito.

²³⁻²⁴ AKaius, ginau aPol nototoh lohoim san, gai ike, “Ivoi,” mai gamito. Alat siYesu len naut egai luḅonḅon len naim san. AErastus totəgau nəvat hən nabiltivile egai, ike, “Ivoi,” mai gamito. AKwartus, awawa sinamit len nadəlomian, gai am ike, “Ivoi,” mai gamito. §

* **16:18:** Flp 3.19 * **16:21:** Uman 16.1-3 § **16:23-24:** Uman 19.29; 1Kor 1.14; 2Tim 4.20. Natosian galevis ta sutuai losuhud hən naves egai: 24 AMasta sidato, aYesu Kristo teviol kəmas hən navoian mai gamit p̃isi. Ganan.

²⁵ Datisal suh aGot! Hum notokele len na-kel-uri-an sagw tovoi tokel kot aYesu Kristo, aGot eləboi ðigol mətḃidan am len nadəlomian samito. Na-kel-uri-an tovoi notokel uri evi na-sor-utaut-an siGot tosusuah sutuai sutuai vəbar nəboŋ ta daməŋai. ²⁶ Be gagai aGot ikel vəhoti. AGot itoh vi sutuai, ale husur nakelean san todaŋ, len na-soruan san ahai kelkel ur gail lototosi, ikel vəhoti. Ikele mai naluṽoh pisi hən nəvanuan naut tiltile gail hən ləḃeriŋ nəlolit lan, ale gol husur nəsa tokele.

²⁷ Len aYesu Kristo datisal suh aGot tovi aGot səḃon tokad namitisau hən nəmauran tonor. Datisal suh nəyalyalan san vi sutuai! Ganan!

Nasoruan siGot len nasoruan ta Uluveu
The New Testament in the Maskelynes language of
Uluveu, Vanuatu
Niutestamen long lanwis Maskelynes blong Uluveu,
Vanuatu.
Le Nouveau Testament dans la langue Maskelynes de
Uluveu, Vanuatu.

copyright © 2013 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Maskelynes

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

cb9da196-fced-5a7c-9540-74db5e4270fd